

L'AVENÇ

LITERARI ♦ ARTÍSTIC ♦ CIENTÍFIC

REVISTA MENSUAL ILLUSTRADA

ANTROPOLOGIA POPULAR

I

ANATOMIA VIVA

A Ciència y l'Art de coneixre y d'analisar la vida dels homens y dels pobles no té més que dos subjectes d'observació y d'experimentació: el ser viu, y el que ja és mort.

Tal volta per rahó de lloch, temps o altre classe de motius—més exteriors qu'interiors al crític y a l'estudiant de la vida humana social—es fa y s'ha fet per molts segles molta més anatomia del mort que del viu.

L'Historia com material construcció de fets val y serveix per lograr qu'els homens passats parlin als presents en quant a compliment de las lleys naturals, y a naturalesa de las costums socials qu'en sos organismes se realisan sens parar may, així en la part física com en la racional dels arreplechs ètnics o de familia y raça.

Cert que l'Historia no fa sols inventari dels passats per exclusiu objecte de fer-los reviure en companyia dels presents, sinó qu'es proposa «el coneixement y l'anàlisis de las lleys y dels fets socials buscant las relacions de causa a efecte,»—per procehir am seguretat de mètode—«que hi hà fatalment en el món ahont som, dins y fora de la civilisació.» Doncs l'Historia és font de tota observació de l'ahir; així com l'Anatomia viva és l'exclusiva Ciència y l'Art de l'observació y l'experiment aplicant-se al coneixement y a l'anàlisis de l'avuy de las societats desenrotllant-se conjuntament.

A tal construcció científica se l'anomena are Fisiologia o tractat de las funcions dels vivents; més am tot rigor de paraula grega—vella y nova—per arribar a la causalitat és més dret sens dupte y com tal més curt el camí de la demostració objectivada de las parts vivents, qu'el camí dels experiments aguantant-se en las descubertas de l'Anatomia dels morts.

Per xò em sembla que dient Anatomia viva es compren millor el subjecte y l'objecte de la Antropologia—que vol dir Biologia dels homens o de la humanitat complerta,—encarregada aquella de buscar la veritat de la vida dels pobles que progressan.

Fixant-nos, per un molt breu temps, en el poble català d'avuy no hi hà dupte que, qui es proposi fer sa Anatomia viva hà de pesar y entendre be els

grands perills en què es cau sempre que l'home es proposa dir la veritat fent autopsia dels morts; y els impossibles socials de sotsmetre als vivents a las operacions analíticas comparadas d'ells y amb els altres passats.

Aquêt treball s'està fent a despit de tot y de molts en la conversa de familia, en el diari, en centres de totas classes, allà, sobre tot, ahont se fan las lleys positivas o politicas; de manera que tothom fa Anatomia viva quand se fixa en lo qu'és y lo que podria o deu esser un acte social de moralitat, de justícia, d'avenç civilisador; y quand reflexiona el lligament que hi hà o pot haver-hi entre un motiu y un fet de rahó, de passió, d'animalitat així en els homens presos per separat com estant arreplegats; y quand, ans tot, el biòlech vol explicar-se naturalment el com y el perquè dels progressos y els recula-ments d'un sol poble d'avuy.

Fent, així com és dit y sens cap illusió d'arribar al cim de la veritat, una mica d'Anatomia viva de l'organisme català; y volent pendre per subjecte d'estudi un ajuntament públic de fills d'esta regió d'Europa, com és per exemple un dia de Maig anant al grandios saló de la Llotja de Mar o al de Cent proposem-nos per objecte preguntar «ahont som, y què fem,» com a bons elements de la civilisació comtemporania.

Ni més ni menys.

Sens dupte l'amor a la patria és el fonament natural de tot progres, fent-se aquêt especial en un lloch y moment determinats d'una raça o poble tant antich com modern.

El primer fet anatòmic que resulta de l'anàlisi de la mentada festa poètica és la «llibertat de dret y de fet» am què avuy podem mostrar en públic qu'an el sol nom de patria s'adjuntan homens de lletras per fer obra civilisadora: aplicant el sentiment a la intelligencia y tots dos a la voluntat d'esser com som per herencia y per rahó de voler esser ans tot y sobre tot catalans d'Espanya.

El segon fet observable és—si no m'enganyo—una manera pràctica de començar a demostrar qu'el tingut per mort, «esperit català és viu» valent-se per xò dels altres dos lemas *fides et amor* qu'am la patria s'enclouen, especificant-se quand s'hi concretan, etnològicament entesos l'amor a la patria, al prohisme y a lo sobre-sensible y ademés etològica o moralment adjuntats els tres.

El terç punt de fet qu'es trova consistent en la atmòsfera moral d'aquell dia y lloch, és el que més difícilment s'analisa, perquè d'una part hi hà la realitat particular anant de dintre a fora o sia el «medi català» pur per la vida localisada de la llengua dels nostres passats, per l'estudi dels patricis històrics, per la crítica de las costums d'abans y d'are, pels propòsits de servir a l'obra de la civilisació amb elements específics *etc.*; y d'altre part hi hà la realitat absoluta imposant-se de fora a dintre qu'és el «medi europeu-americanà» per la vida general dels pobles presents. agermanant-se en tot y per tot desde las ideas fins a las costums, a benefici dels invents de l'electricitat, del vapor y de l'impremta: o sia els tres més grands amichs de la civilisació moderna, cosmopolita qu'ad-junta sens confondre las raças y las nacions.

El cos de catalans—qu'honran las lletras un dia festiu del mès de Maig prenent com estel qu'els guia en sas funcions socials la *trilogia* dels llorejats trovadors del segle XIV:—per una d'aquellas coincidencias, tal volta providencials pels pobles d'occident o moderns, no fa més que cumplir com a cos orgànic las tres grands funcions de nutrició, relació y producció verament fatals

de tot ser viu, de tot compost humà y de tot adjuntament racional que puja l'afanyat camí de la civilització, lliurement y am noblesa de ideals realisables.

La patrià, la fe y l'amor són començ y fi de vida colectiva digna d'homens de bonas costums, de generosos sentiments, de lleys naturalisadas que treballan sens egoisme y sens desconort per formar una familia particular y pública, forta, atrevida, resolta, franca, leal, y capaç de totas las energias de la salut y de la llarga vida; y tant més ditxosa com més s'acosta a la realitat del món material y fa lo possible per arribar a mellorar sos ideals y sas entranyas y tot son cos en benefici de la raça a què pertany.

És ben clar el triple modo de sentir, coneixe y voler la civilització dels vells provençals y dels presents catalans. Tothom l'enten. Si vol.

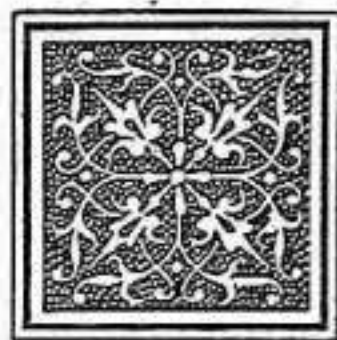
A la festa de Maig li pertany be el simbolisme poètic, y el cos orgànic y social català fa am tal acte dos afirmacions: de presencia y de potencia antropològicas; serà segurament perquè així començà la civilització dels cristians dominats pels serrahins a l'occident d'Europa y així començà el renaixement de la literatura catalana l'any 1859.

La festa és avuy en la major part històrica, y ho serà sempre naturalment.

Al nou començ l'esperit català fou sols poètic, com d'edat primerenca, després va poder fondar teatre seu, com cosa de joventut; y are am l'associació multiplicada y amb el llibre de tota classe ocupa son lloch y es comporta com a major de trenta anys: que comença a entendre's, am coneixement dels homens y del temps, per obra de la més útil de las riquesas socials: l'experiencia, filla de la realitat y de l'estudi.

IGNASI VALENTÍ VIVÓ

Barcelona 20 Maig 1891

LA CANÇÓ DE L'OVELLERA

COM a mostra del llenguatge aranes creyem que interessarà als lectors de L'AVENÇ la *Cançó de l'Oveller*, qu'a continuació donem am sa traducció catalana literal per confrontar. És deguda al alfèrez D. Joan Benosa y no creyem que may haja sigut impresa, al menos complerta, puix el Sr. Sanpere y Miquel en sas notas *Sobre el dialecto aranes*, publicadas en la *Revista de Ciencias Históricas* (Barcelona, vol. III, pl. 205 y vol. IV, pls. 376-379), ne fa coneixe alguna estrofa y variant, encare que sense citar-ne l'autor ni l'origen. Això confirma lo qu'ens digué al entregar-nos-la un conegut nostre, fill de l'esmentada Vall: qu'ha passat a ser verament popular, sobretot a Salardú, qu'és la més catalana de las tres regions en què divideix la Vall d'Aran dit Sr. Sanpere y Miquel en son indicat treball. El text qu'ens ha servit fou recullit en la meteixa Vall y escrit de mà propia per una senyoreta de Salardú bastant instruida. Alguns aranesos a qui havem ensenyat aquesta cançó ens han assegurat qu'és del tot autèntica, és a dir, que dona mostra del verdader dialecte usat en la Vall. La transcrivim textualment, respectant l'ortografia, que, ben examinada, resulta bastant uniforme.

És llàstima que no s'haja estudiat més aqueixa parla aranesa, que, com totas las de frontera, és per aquèt sol fet prou interessant. An això hi haurà contribuit sens dupte l'absoluta carencia de documents, escrits y encare menos impresos. Sols per facilitar aqueixa tasca a altres més competents y sens pretensió de cap mena, ens limitarem avuy nosaltres a agropar classificadas las veus més notables de la cançó transcrita, fent notar únicament qu'en el llenguatge aranes és evident l'influencia dels dialectes gascons de la vessant francesa del Pirineu. Compari's sinó aquesta cançó am las bearnesas de la Vall de Barèges, transcritas y traduidas per D. Ramon Arabía y Solanas, algunas d'ellas am la notació musical, en l'*Anuari de l'Associació d'Excursions Catalana*, any I (1881), pl. 347-353. Vegi's are la classificació alludida.

CAMBI DE O EN U.—*Silaba tònica*: dulús (*dolors*), flú (*flor*), lup (*llop*), pastú (*pastor*), plurs (*plors*); buni (*bòns*), meludiús (*melodiós*), tut, tuta (*tot, tota*); ju (*jo*); nu nun (*no*); cum (*còm*).—*Sillaba àtona*: muntanya (*montanya*), punet (*petonet*), uratje (*oratge*); meludiús (*melodiós*); abandunaüe (*abandonava*), cun-tanplaües (*contemplavas*), prumetenres (*prometeres*), turnese (*tornés*).

CAMBI DE *o* EN *ue*.—Hüecg (*foch*).

CAMBI DE *òu* EN *u*.—Pru (*pròu*).

CAMBI DE *v* EN *b*.—Bedia (*veya*), bolen (*volen*), bulia (*volia*), buy (*vull*).

FINALS VERBALS EN *ecg* ó *eg*, PER *a*.—Arribecg (*arribà*), esbarriueg (*esbarrià*), librecg (*lliurà*).

FINALS EN *i*.—Charmanti (fr. *charmants*, cat. *agradables*), forti (*forts*).—En els verbs: senti (*sento*).

FINALS EN *ng* (sò gangos, influencia francesa).—Cansung (*cançó*), maiting (*matí*), meng (*meu*), seng (*sí*, fr. *sein*), tong (*ton*), ung (*un*).

CONTRACCIONS.—Güeyera, güellera (*ovellera*), punet (*petonet*), prill (*perill*); na (*una*); punaües (*petonejaves*).

ARTICLES DETERMINANTS.—Et (*el*), era (*la*), a ra (*a la*), es (*las*), as (*a las*); aquèt (*aquell*).

FORMAS VERBALS.—Imperfet d'indicatiu: abandunaüe (*abandonava*), adies (*portavas*), agueitaües (*aguaitavas*), anaüem (*anavam*), bedia (*veya*), cuntemplaüa (*contemplava*), desitxaüa (*desitjava*), meties (*posavas*), privaües (*privavas*), punaües (*petonejaves*).—Imperatiu: arebrebate, brebate (*recordat*, it. *rimembrati*), didme (*digas-me*, *diga'm*).

ADVERBI.—Cuam suliem (*quand soliam*, temps); cuam de tristesa (*quanta tristesa*, fr. *combien de tristesse*, quantitat).

SENS CLASSIFICAR (per orde alfabètic).—Añerus (*anyellons*), atau (*aital*), au-derets (*aucellets*), e (*y*), enta (*per*), laguens (*allà dins*), lames (*flamas*), miey (*mitj*), noc (*ram de flors*).

Bo serà advertir que moltes d'aquestas desviacions del català usual, ho són més a la vista que no pas a l'orella, puix en la pràctica parlada nosaltres fem generalment foscas totes las vocals àtonas o sens accent prosòdic. Això me-teix, més accentuat encare, fa l'arenas.

La cançó y sa traducció són aquestas:

ERA CANSUNG D'ERA GUEGERA

(aranas)

1.^a

A ra mia Güellera
Na cansung buy cantà
En ta qu'en sapie es penes
Quem bolen acabà
E nun sigues ingrata
E didme o si, o nu,
Ung punet bulia ju
E nu, e nu, e nu.

2.^a

Brebatate cuam suliem
Nostes güelles mesclà

LA CANÇÓ DE L'OVELLERA

(català)

1.^a

A la mia ovellera
una cançó vull cantar
pera què sàpiga las penas
qu'em cuidan a acabar.
Y no em sias ingrata
Y digas-me sí o no.
Un petonet volia jo
Y no! y no! y no!

2.^a

Recorda't de quand soliam
a mesclar nostras ovellas

E ad maiting cuam y anaüem
 Ta nales pasturà
 James t'abandunaüe
 Ton desdixat pastú
 Ung punet bulia ju
 E nu, e nu, e nu.

3.^a

Arebrebat d'a quet dia
 Qu'et lup y arribecg
 Sautecg ad miey des güelles
 E les t'esbarriqueg
 D'era presa d'eruratje
 Libreçg et tong pastú
 Ung punet bulia ju
 E nu, e nu, e nu.

4.^a

Prumetenres aquet dia
 Fineses per d'emés
 Pasat et prill pastura
 En ju nu has pensat mes
 Fets buni bulería
 Mentides ja nià pru
 Ung punet bulia ju
 E nu, e nu, e nu.

5.^a

Cuam de tristesa em daües
 O que forti dulus
 Bedia quet punaües
 Es charmanti añerus
 E de semblanta dixà
 Privaües ton pastú
 Ung punet bulia ju
 E nu, e nu, e nu.

6.^a

Que n'eres tan charmanta
 Cuam ne adies un noc (1)
 Que ju ten cuntemplaüa

*y un demati quand hi anavam
 Per a fer-las pasturar
 Jamay t'abandonava
 ton desdixat pastor.
 Un petonet volia jo
 Y no! y no! y no!*

3.^a

*Recorda't d'aquell dia
 qu'el llop hi va arribar
 saltà en mitj de las ovellas
 y las va esbarriar
 De la presa de l'oratge
 Te va lliurar ton pastor.
 Un petonet volia jo
 Y no! y no! y no!*

4.^a

*Me prometeres aquell dia
 finesas per demés
 Passat el perill, pastora,
 am mi no has pensat més.
 Bons fets jo voldria
 De mentidas ja n'hi hà prou
 Un petonet volia jo
 Y no! y no! y no!*

5.^a

*Quanta tristesa em donavas
 Oh! quins dolors més forts!
 Veya que petonejavas
 Els hermosos anyellets
 y de semblanta ditxa
 privavas a ton pastor.
 Un petonet volia jo
 Y no! y no! y no!*

6.^a

*Que n'eras tant hermosa
 quand ne portavas un ram de flors
 que jo t'em contemplava*

(1) Ramillete de flores.—Nota del manuscrit.

De darré d'un aroc
Tut so que desitxaüa
De atrapà na flú
Ung punet bulia ju
E nu, e nu, e nu.

7.^a

*de detras d'una roca.
Tot lo que jo desitjava
era atrapar una flor.
Un petonet volia jo
Y no! y no! y no!*

7.^a

Bedia quet punaües
E dam ung gran talent
Et noc ten agueitaües
E let meties en seng
¡Qui sen turnese abella
En ta n'a de flu flu!
Ung punet bulia ju
E nu, e nu, e nu.

8.^a

*Veya qu'el besavas
am molta afició
Y el ramet contemplavas
y t'el posavas en el pit.
¡Qui s'en tornés abella
per anar de flor en flor!
Un petonet volia jo.
Y no! y no! y no!*

8.^a

Laguens de et meng cor senti
Un dulú forsa inquiet
Atau cum ses cremese
As lames d'ung gran hüecg
¡O Güellera mia q'aura et ton pastú (1)
Ung punet bulia ju
E nu, e nu, e nu.

9.^a

*A dins de mon cor sento
un dolor molt viu.
Tal com si es cremés
a las flamas d'un gran foch.
¡Oh, ovellera meva, què tindrà ton pastor!
Un petonet volia jo
Y no: y no! y no!*

9.^a

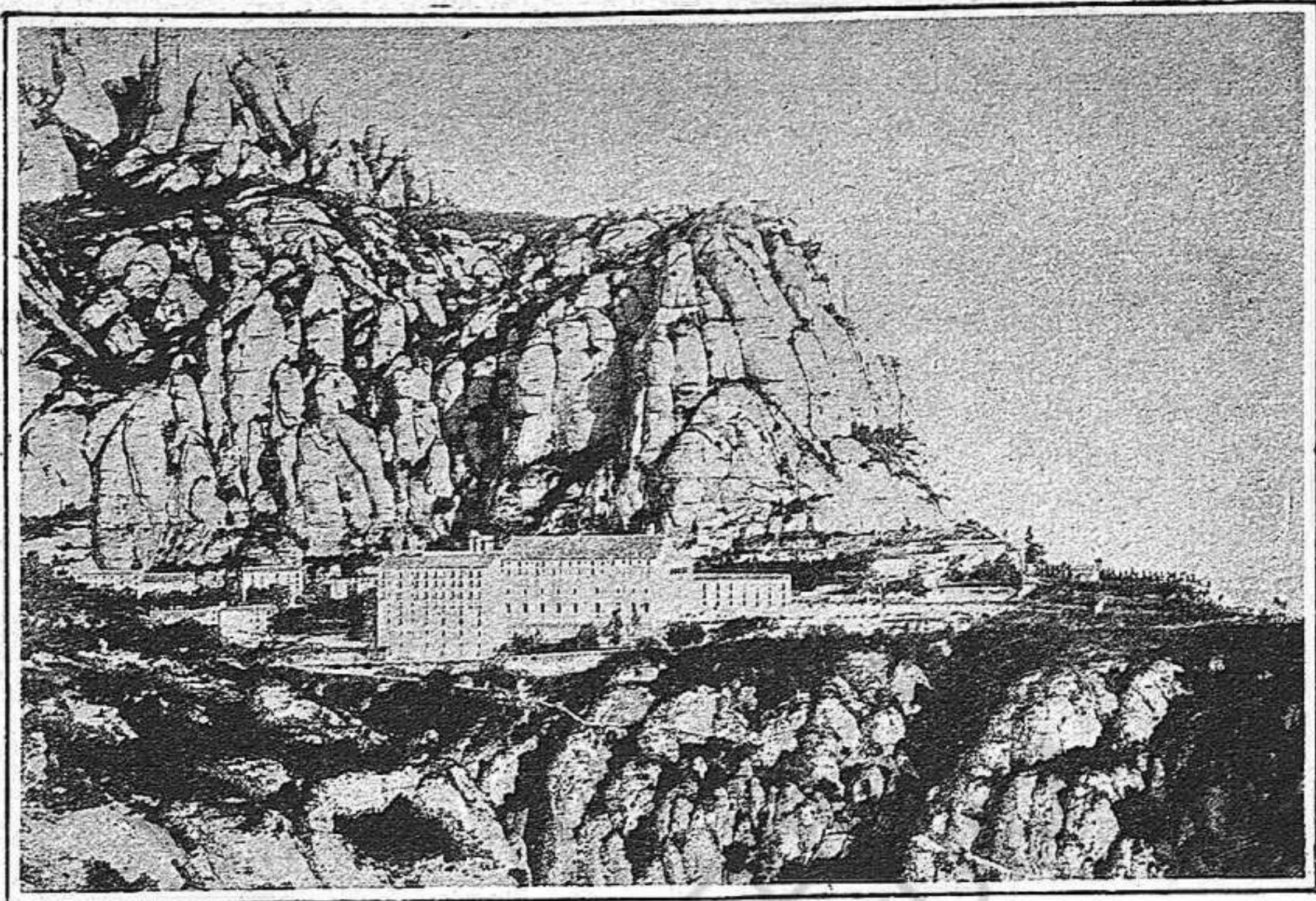
Auderets de muntagna
De cant meludius
Us du la despedida
Tuta negada en plurs
Adieu Guellera mia
Qu'em mori de dulu
Ung punet bulia ju
E nu, e nu, e nu.

*Aucellets de montanya
de cant melodios.
Vos donch la despedida
Tot anegat en plors.
Adeu, Ovellera mia,
qu'em moro de dolor
Un petonet volia jo
Y no! y no! y no!*

(1) Aquêt vers qu'en el manuscrit està en una ratlla deuria estar en duas ja qu'es veu qu'és doble.=A. V.

(atribuida a) JOAN BENOSA, alfèrez.

Per la traducció
y per la nota preliminar,
A. V.

DE BARCELONA A MONTSERRAT A PEU

Las dotze en punt el meu company d'excursions devia venir a cercar-me, eran tot just tres quarts y estava acabant mos preparatius: m'havia calçat unas bonas espadenyas de Blanes, m'havia cobert el cap amb un ample barret de palma a l'estil dels segadors: las fortas soleyadas presas en anteriors excursions, m'havian convençut de la seva utilitat; m'havia penjat a l'espatlla la garrafeta de l'aiguardent; en una butxaca els cigarros y mistos d'esca; en l'altre un revolver; en l'infern de l'americana la llibreta d'apuntacions per anotar els detalls de l'expedició; y repartit per las altrás el ganivet, una petxina servint de vas per beure, un plano de l'encontrada y un brújula per orientar-nos. Havia repassat mentalment y palpat per desobre las butxacas per veure si em faltava res, quand vaig sentir trucar dos pics a la porta del carrer. Aquí està el company, vaig pensar, y agafant el garrot de ginebrera retorçut y ple de grops, apoyo indispensable per anar per las montanyas, d'una bufada vaig apagar el llum y am la fallera del que surt de ciutat per anar a respirar el flaire del boscos y espayar-se am la contemplació d'extensos horisons, vaig baixar l'escala per reunir-me amb el company qu'a la entrada m'esperava. Allí era; son ample barret de palma al cap; calçats els peus de fortas espadenyas; a la mà el garrot de boix; y al costat penjada a la bandolera la garrafeta per fer beguda. Una forta estreta de mà, dugas paraulas per agrahir la puntualitat y per animar-nos considerant el temps hermos que feya, y amunt, cap a Montserrat!

Mentres anem caminant passeig de Gracia amunt am lleugera passa, permeteu-me qu'en comptes de fer la descripció de l'ampla avinguda qu'a ningú

interessaria vos parli del meu company, digne en mon concepte de ser conegut per sas condicions especials. De mi no us en vuy parlar puix crech que bastarà am què vos digui que soch un bon català qu'està enamorat de la seva terra. En quant al company no és català, sinó un ingles anomenat Carles Roland que pocs metjes a Barcelona podràn dir que no el coneixen. De mitjana edat, aixut de carns, ulls blaus y barba rossa, té de general molta serietat de son poble, y de particular un pit y unas camas que no coneixen la fatiga. Apassionat de la llum del sol y de l'escalf qu'ha trovat en la nostra Catalunya y que sembla qu'abans de coneixe'l ya l'anyorava, apassionat dels boscos, montanyas, rieras y planurias d'aquesta terra, y sentint forta simpatía pels seus moradors a causa de sa formalitat, tot sovint el veureu, quand sas ocupacions li ho permeten, rodant pels voltants de Barcelona, are a Sta. Creu d'Olorde, are a Sant Medí, a Sant Iscle, a Valldoreis o a Sant Cugat, però pocas vegadas el veureu assentat; casi sempre el veureu caminant am llestesa, enfilant-se per tot arreu passant per las dreceras.

Previngut com tots els inglesos y com ells amich del confort, dins sas butxacas, quant va d'excursió, hi porta sempre tot quant pugui necessitar desde l'indispensable ganivet per tallar el pa fins al fil y agullas per cusir-se la roba si es fa un estrep; desde els mistos y cigarros per fumar, fins al tafetà y las benas per si pren mal. Ell porta termometre, comptador de passas, mapa, brújula y una cosa qu'el caracteriza com a bon ingles, la garrafeta omplerta d'un fortíssim tè ensucrat. Millor company per fer excursions no el trovareu pas, amable, servicial, acomodatiu, tant menja d'una cosa com d'un altra, tant tranquil dorm al bosc com en un llit, tant li fa la pluja com el sol, però si aneu amb ell amaniu las camas. Ya us asseguro qu'us farà suar.

Tot caminant vèus aquí qu'hem arribat a Gracia, hont ens haviam proposat comprar algunas provisions de boca pel camí. Llonganiça, pa y formatge comprarem en una de las pocas botigas qu'en aquella hora eran obertas; y sofrint las curiosas miradas dels serenos qu'embadalits ens miravan passar amb els nostres barrets de palma al cap, las espadenyas y els garrots a sota el braç vam passar el carrer major surtint an els Josepets.—Que poc deuen pensar aquesta gent qu'anem a Montserrat.—deyam nosaltres.

Sens deturar-nos gens ni mica varem atravessar aquella plaça hont alguns cotxers y conductors havent acabat la feina del dia empenyian els pesats tramvias cap a dins de las cotxeras de l'estació, y seguïrem caminant am llestesa per la carretera, per desota las rengleras de platanes, que de dia donan ombra a las casetas a la inglesa qu'en dos llargas fileras a un costat y altre s'han construït. Ben prompte quedaren enderrera las torretas y renglas de platanes, y la nostra vista va esplayar-se pel hermos panorama de Vallcarca am sa munió de turons coberts d'enramada, per entre la qual las casetas s'enfilan com un ramat d'ovellas pastorant per un verger. En alguna qu'altra finestra s'hi veyia encare llum y el resplandor dels fanals dels carrers, qual esmortuida llum essent insuficient per illuminar el quadro: feya la meteixa illusió d'un pessebre quant a última hora sos grassolets van apagant-se per manca d'oli.

De reull y sens parar contemplarem aquell quadro que la celistia illuminava, fins que quedà enderrera. Sempre carretera amunt el Tibidabo anava fent-se perceptible, mostrant son ample llom pujant per sobre todas las otras montanyas de la serra.

A sos peus arribàrem, en el lloch dit dels quatre camins per estar format per l'encreuament dels que van de Barcelona a S. Cugat, y d'Esplugas a Horta. Aquí varem deixar la carretera per seguir el camí de ferradura, o siga l'antich de S. Cugat del Valles, qual començament semblant un torrent pel pedregam y esllabiçaments de terra, passa pel costat de càn Gomis enfilant-se després, Tibidabo amunt fins a dalt de la serra.

Alli començava per nosaltres la veritable excursió, allí trovàrem la primera montanya y per consegüent allí deviam fer els primers esforços; allí hi havia els primers pins, és a dir, allí ens trovavam ya en el nostre element, fora de ciutat y de son encongiment, per puguer gosar de l'amplitud de l'espai, de la puresa de l'aire y de la llibertat dels nostres moviments.

¡Am quin delit pujavam la montanya deixant el camí per seguir las drecceras! drecceras algunas d'ellas inclinadas fins al punt de formar rampas casi de quaranta cinc graus. Las camas s'ens anavan encalfant am l'exercici, y l'humidat de la nit feya que la suor no puguent esbravar-se ens va anar regalant pel front, pel pit y esquena avall, deixant-nos tots amarats. Amunt, amunt, esbufegant, sentint el cor batre fortament y precipitadament com si vulgués esclatar, el company y yo l'un derrera l'altre apoyant-nos amb els garrots y am las socas dels pins sens dir paraula, varem anar pujant fins a mitja montanya en un punt ahont fineix la més empinada de las drecceras. Allí decidírem reposar més que per la fatiga per pendre alè y donar quietut als cors que batian cent trenta cops per minut.

Sobre dugas grossas pedras de fullosa nicorella qu'estavan a la vora del camí ens varem assentar de cara a Barcelona, d'esquena a la montanya, y després d'aixugar la suor dels nostres fronts y de donar alguns sospirs d'alivi pels nostres pits desalenats, un cop els cors bateren més pausadament y vam haver refrenat la gola assedegada, encenguerem un cigarro de paper, la duració del qual és la dels nostros petits reposos. Tot fumant-lo, la nostra vista s'espaiava per desobre els pins de costa avall, contemplant l'esplendoros aspecte dels tres plans de Barcelona, Besòs y Llobregat, foscos per la foscor de la nit els dos derrers, el de Barcelona am sa comtal ciutat al mitj, illuminada per encreuadas rengleras de fanals que marcavan els aixamples de la ciutat vella, qual atapahiment de caserius, amb els cloquers de sos temples semblant las fitas del sigles qu'els temps passats deixaren, apareixia com a taca fosca voltada d'esplendor. A sa dreta el Montjuich am sa corona mural; en el fondo l'ampla faixa del mar; y desobre el firmament, com un dosser ricament tatxonat d'estels.

La frescor de l'oreig que refrescava els nostres fronts, y feya brunzir suauement el brancam dels pins; la dolça quietut de la nit y lo esplendent del panorama eran tentacions molt poderosas per estar-nos allà asseguts una bona estona. Més ens haviam proposat una tasca llarga, y teniam al pensament la delitosa perspectiva dels turons del Montserrat; això va fer que després d'haver aspirat las derreras amargantas pipadas del cigarro, tot d'una ens aixequessim, arrancant-nos d'aquella contemplació no sens anyorar-la.

Reposats y refrescats continuàrem la nostra marxa Tibidabo amunt, seguint las giravoltas del pedregos camí que va pujant entremitj dels pinars, fins a Collcerola hont se trova una caseta qu'en diuen a càl Borni, ben coneguda per tots els que tenen afició a passejar-se pels voltants de Barcelona. En arribant

aquí el camí planeja un trocet, per després seguir muntant per entre arbossers, matas, argelagas, bruchs y tota mena d'arbustos fins arribar a la serra. Sempre, quand s'alcança després d'una fatigosa pujada el cim desitjat, el pit s'aixampla am satisfacció, y un hom casi maquinalment se gira per contemplar, per depressa que vagi, el camí recorregut, estenent després la mirada pels aixamplats horisonts... També ens varem girar nosaltres, y també las nostras miradas s'estengueren pel immens espay. D'un costat el pla de Barcelona am son esbarriament de llums qu'el cobrian d'una boira lluminosa, de l'altre el pla del Valles, fosc però am la foscor de las nits esteladas, y a dreta y esquerra las montanyas de la serra servint am sos escalonats turons tots coberts de bosc, de frontera amplíssima, entre els dos plans. Com aquêt punt constituia per nosaltres una de las divisions naturals de la nostra excursió, apuntàrem a la claror d'un misto, l'hora d'arribada an aquell lloch y el nombre de passas que'haviam fet desde la surtida de casa. Era la una y vint minuts y haviam caminat 10.600 passas. Satisfets, tant l'ingles com yo de la rapidesa de la nostra marxa, amb els barrets de palma vam fer adeu a Barcelona despedint-nos-en fins a la tornada; y després emprenguerem de nou el nostro camí, baixant per l'altre vessant del Tibidabo, anant a trovar per entre els boscos la carretera de S. Cugat.

Després d'haver pujat una costa de més de quatre cents metres d'elevació, el cos sent un plaher indescriptible y reposa, encare que tot caminant, en puguent seguir un camí de baixada suau, gens pedregos, sens por d'ensopegar malgrat la foscor de la nit. Aixís era el que seguíam, accidentat sí, tortuos, més camí planer sens roderas ni clots, ni pedregam, anant baixant, baixant, sempre entre els arbossos, las argelagas y els bruchs qu'atapahits d'un costat y d'altre, mantenian l'aire humit y embaumat am sa fresca sentida. Els nostres pits que tant havian treballat a la pujada, llavoras s'aixamplavan am satisfacció respirant els falachs d'aquella ubaga. La frescor de l'oreig que de la banda de terra ens arribava, va assecar el suor dels nostres fronts que tot esbravant-se es refredava. Els nostres ulls sols podian distingir els misteriosos agropaments de las ombres del bosc partidas pel camí, y els tremolosos estels del firmament; però mentalment veyam devant d'ells l'extensa plana del Valles am sos turons coberts de vinyas com verdas onadas anant a besar els peus del Montserrat y de S. Llorenç del Munt, montanyas rivals per son alçada.

Al cap d'una estona d'anar baixant per aquêt camí arribàrem a la carretera de San Cugat, que va giravoltant per entre els boscos com si cerqués el poble ahont va destinada per l'enginy de l'home. El caminar per una carretera quand té un bon afirmat y la grava ben aplanada, fa qu'al cap d'una estona els moviments es facin casi maquinalment, y pugui el pensament distreure's, ya sigui considerant els panoramas qu'es desenrotllan al seu voltant, ya sigui rumiant las ideas que van presentant-se dins ell meteix. Caminant caminant entràrem per fi en aquesta monotonía, sentint tant sols el soroll de las nostras petjadas y la remor del brançam y fullaraca del bosc que l'oreig estremia. Un bon troç haviam caminat ún a cada costat de la carretera canviant escassas paraulas entre l'ún y l'altre quand una llunyana fressa ens va recordar qu'en aquesta terra de treball no dorm tot-hom a las nits. Un soroll de cruixits y sotrachs a intervals desiguals y un calmos y acompassat batement de campanetas y picarols ben clarament ens indicavan qu'un carro s'acostava. Ben aviat el varem

aconseguir al girar una de las revoltas del camí, am sos dos matxos caminant pausadament, l'ampla vela arrodonida pels arcs de fusta de castanyer, cobrint una carga de bots de vi, qu'anavan deixant un rastre que trasportava el pensament a las alegres diadas de la verema en la fruitera tardor. Unas quantas passas al derrera d'ell, el carreter am sa faixa voltada a la cintura, en mànigas de camisa, arremangat de braços y espitragat, anava seguint, la tralla penjada a l'espatlla y las mans al derrera. Bona nit y bon hora, Adeu siau; Bona nit, contestàrem nosaltres sens deturar-nos gens ni mica y caminant caminant anà debilitant-se el soroll de cruixits, sotrachs, campanetas y picarols fins que deixàrem de sentir-lo, tornant tot a quedar silencios.

A mà dreta de la carretera es trovan una després de l'altre dugas drecceras qu'escursan un bon troç el camí, evitant el que va a peu al seguir-las la marrada que faria si seguís las giravoltas de la carretera indispensables pel trànzit rodat. Aquestas drecceras són els restos de l'antich camí de ferradura de S. Cugat. Decidírem am l'ingles no pasar-hi com altras vegadas ho haviam fet, estimant-nos més caminar am més llestesa per la carretera que fer-ho prenent precaucions per no ensopegar per aquell camí qu'hauria de ser molt més fosc a causa dels pins que l'ombrejan.

Sempre baixant cap al pla y sempre serpentejant, la carretera salva els turons y las fondaladas coberts els úns y las altres de bosc espes; però cada turó qu'es trova és més baix que l'anterior y las fondaladas més planeras, fins que canviant la coberta de bosc per la de vinyas arriban a baix del tot. En aquêt punt, al girar l'últim turó, la carretera com si ya per fi després de tant cercar-lo hagués trovat el lloch del seu destino, va tot dret fins entrar al poble.

—Aquí és S. Cugat. Ya hi som.—Vam dir l'ún y l'altre casi a l'hora.

—Em sembla qu'aquí hauriam de reposar un poquet.

—També m'ho sembla a mi, perquè la veritat és qu'hem apretat las camas de debò.

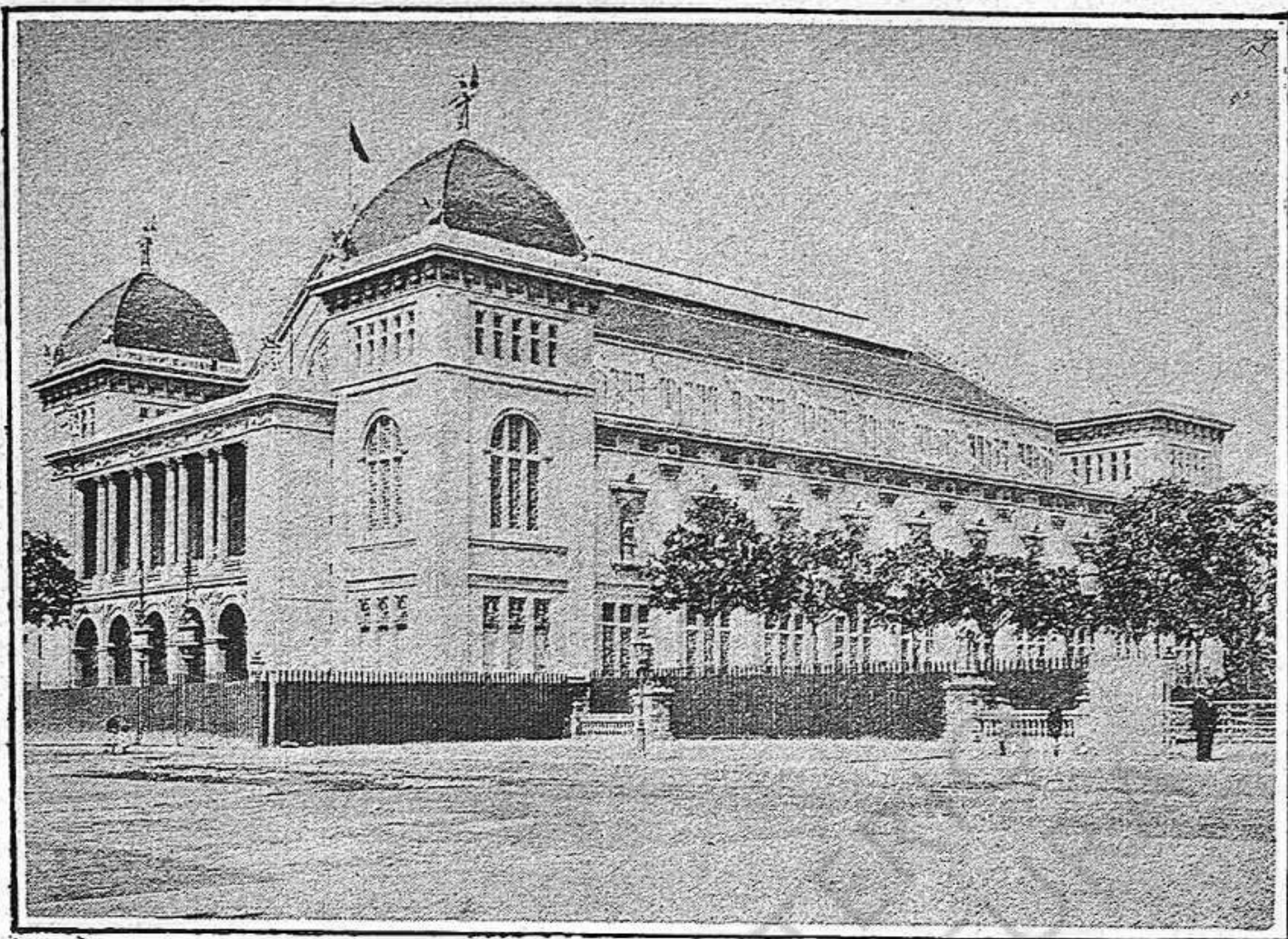
—Podrem menjar un bocí y fumar un cigarret després de beure un trago,

—Acabem aquêt troç de camí y seurem sobre la barana del pont de la riera.

Aixis ho varem fer; varem enllestir el troç qu'ens mancava y en arribant a la riera ens varem assentar sobre l'ampla barana de pedra picada, deixant els garrots de costat y fent un sospir de satisfacció. A la claror d'un misto varem mirar l'hora. Eran las dugas quaranta minuts y el contador de passas de l'ingles en marcava 21.540.

LLUIS DE ROMERO

EXPOSICIÓ GENERAL DE BELLAS-ARTS DE BARCELONA

II

Cartas d'un senyor de Barcelona a un nebot seu, paisatgista *plein air* de las immediacions d'Olot.

Barcelona 20 Juny de 1891.

Apreciat nebot:

No sé què pagaria de trobar un mot ben expressiu que signifiqués am justesa el sentiment qu'em domina al començar aquesta carta. Però, a falta de paraula qu'el determini, t'explicaré el sentiment bastant complicat y heterogeni de per sí, ya que l'informan per un cantó la tristesa y el despit y per l'altre, la satisfacció y l'orgull. Sí, Apeles, sí, tristesa y despit, és lo que sento davant de las rancietats y las deixallas qu'ens ofereixen a l'actual exposició artistas de la terra per tot-hom celebrats... y orgull y satisfacció, quand per la premsa estrangera veig an aquestos meixos artistas enduhent-se alabanças y aplausos dels estranys y a més a més alguna honorífica recompensa en els concursos artístics de fora casa.

Però com ho vols fer? No tot poden ser ditxas en aquét món... y alguna defecció els pot ser perdonada an aquestos benvolguts desertors per ser ells els quins s'han cuidat sempre de dur-nos la fórmula novíssima de l'art modern

que, ben aplicada en el nostre medi de cultiu, ha produhit l'hermosa florida de l'actual escola catalana; escola verdadera y ben característica que—diguin lo que vulguin certs crítics castellans—gira y evoluciona (més be que la seva) dintre las corrents de vida de la cultura europea tot y mantenint per xò una grand diferenciació filla de l'amor a la veritat y del carinyo que tots sentim pela terreta qu'ens ha vist neixe...

Encare qu'am recança, faig punt en aquestas consideracions qu'em portarian bona cosa lluny y si tinch de fer la tasca que vaig fixar-me en la carta anterior, ya em caldrà delit y a tu paciència.

La sala n.º 8 que segueix a la secció estrangera—punt de partida de la meva visita a l'exposició—és la més magreta de totes. Hi figura, no obstant, un notable estudi, ya conegut, d'en Galvey, pintat del modo que sab fer-ho sempre aquest artista de personalitat propia y especialment quand toca aquêt gènere de paisatge que podriam dir-ne: *suburbà*.—Una nena (recolzada en un pi y amb un feix de llenya als braços) d'en Galofre Oller, ben sentida y executada.—Una arbreda florida de l'Estruch, que recorda la manera d'en Vayreda en alguns dels seus paisatges.—Ademés un cap, d'en Pinazo, ferm, nervut y acusant un temperament.

La sala 7.ª és la sala del *Cristo vence* perquè realment l'hermos quadre d'en Llimona és el primer que s'imposa a l'atenció del visitant. Dintre una cambra desfregada y trista sense altre luxu qu'un raig de sol ponent que s'introdueix per mitj badat porticó; un vell de figura demacrada y barba grisa, assegut en un sofà de boga, las camas acotxadas amb una manta y els peus sobre un brasero, s'inclina abraçant-se amb un sacerdot jove qu'escolta am reculliment la confessió del malalt arrepentit. ¿Què vols qu'et digui, pobre de mi, de l'execució am què el genial artista ha avalorat tant sentit assumpto? L'execució senzilla, sobria, austera que demanan l'hora, el lloch y la situació. Quina impressió més fonda y viva faria aquêt quadre en l'esprit del fascinat espectador si l'autor per *trop de zèle* no s'hagués empenyat en empètitir y assaynetar assumpto de sí tant serio y grandios, convertint una obra que per singular prodigi podia ser ascètica y humana al meteix temps, en una especie de *tràgala* de «Joventut Catòlica» ¿Y sabs qui en té la culpa de tot això? Dòs un retrato d'en Garibaldi que per destruir el grand efecte d'aquella escena commovedora, l'autor s'ha complascut en penjar en l'habitació del vell malalt ane qui desde are ya no sé si calificar de penitent o de vell xaruch. Perquè, o aquell desdixat retrato no significa res—cosa que no pot presumir-se tractant-se de tant transcendent artista—o be ens diu clarament qu'aquell bon home no es confessa precisament de crims que li estamordeixin l'ànima, ni de pecats que li contorbin la conciencia, ni sisquera de faltas inherents a l'humana flaqueza... sinó tot lo més, tot lo més de problemàtics errors de l'intelligencia, de doctrinas professadas de bona fe y sostingudas am fervor. Et dich això perquè, fixant-me be en els personatges del quadre, no sé per què el vell amb el seu aspecte sever y espiritual em fa l'efecte d'un purità, d'un místic, d'un illuminat qu'està abjurant conviccions de tota sa vida y en cambi, el confes se m'afigura un capellà de l'última fornada, soldat aixerit de l'iglesia militant, hàbil polemista o cosa per l'istil, més cuidados dels interessos terrenals ecclesiàstics y del propi lluhiment... que de la gloria divina y de la mansuetut cristiana; y si totes aqueixas figuracions meas tenen sols un pèl de realitat, ya veus ben be com m'inver-

teixen els termes del problema y em fan sortir triunfant un ideal polític (no perdís de vista an en Garibaldi) en compte de surtir-ne Cristo—qu'era lo qu'es tractava de demostrar.—Yo t'asseguro, Apeles, que si aquí hi hà un Cristo vencedor, serà un Sant Cristo petit de sagristia; may el *Sant Cristo gros* de l'humanitat redimida per l'evangeli.

Ya em dispensaràs que, com excepció, faci tantas filosofias sobre un quadro—disquisicions que sempre hî detestat—però en el cas present em limito a cantar al sò qu'em tocan... y ademés, com qu'això va de mi a tu y aquestas cartas no hà de veure-las ningú més, em permeto dir-te am claretat tot lo que penso, fins tractant-se de l'obra d'un artista ane qui, tant tu com yo, considerem un dels porta-estandarts de la moderna escola catalana.

Al costat del d'en Llimona, el pintor alicantí Cabrera també hi exposa un quadro verdaderament de punta. Afigura't el cor d'un convent. En la paret del fondo una obertura circular tapada per vermella cortina que talment deixa passar la llum de fora; sobre aquêt foc transparent ences ds púrpora s'hi destacan dos frares d'hàbits foscos, situats entre el cadiral y el reclinatori l'un dret rígit, l'altre acotat davant un llibre de cor; a primer terme un canalobre am blandó ences que llença pàlida llum com avergonyida d'aquella vermellor d'incendi que tenyeix fantasticament l'escena de reflexos rojos. És una obra de grand originalitat, una mica efectista, però vigorosa y atractiva.—Un altre estudi d'en Galvay ben pintat y molt de la terra; nota ingenua y ben trobada que fa pensar an el que la mira: em sembla que per qui yo hi he passat.—En Vayreda hi té dos paisatges, en un dels quals (qu'és propiament una valentia) m'apar qu'el llorejat artista no ha lograt tot l'efecte qu'esperava del propòsit concebut; l'altre *Prat de las Indianas*,—ya sabs hont cau, oy, Apeles?—és un recó de naturalesa delicios: una arbreda tendra y frondosa destacant-se sobre transparent celatge y per terra, entre la luxuria de la vegetació jamada uns estanyols y xaragalls tant regalats que fan venir frescor.—Y perquè tot siguin glorias en aqueixa sala verdaderament selecta, hi hàn també dugas preciosas notas parisiencas d'en Casas que són un portento de veritat. Amb el propòsit constant de ser ingenuo abans que tot y per medi d'un procediment simple a no puguer més, l'artista sab traslladar-nos l'impressió del natural del modo més perfecte que l'art pot alcançar en tant difícil empenyo. Am lo boyros d'aquell ambient, am la difusió d'aquella llum atenuada, amb aquell color de matiços apagats, combinant-se per suavíssimas gradacions fins a formar un tot de tonalitat harmònica en què venen a fondre's figuras, objectes y localitat, ens procura d'un sol cop la visió exacta y complerta del medi escullit. No tinch cap reparo en dir-te qu'aquêts dos quadrets del nostro Casas—en particular *Plein air*—junts amb el del frances Thevenot, *Un repos*, del qu'et parlava en la carta de l'altre dia, constitueixen las notas més modernistas de l'actual saló.

En Baixeras y en Pinós, dels qu'et parlaré més avall am la detenció deguda, hi tenen: el primer la marina *De retorn* un grupo de pescadors am l'art a coll, destacant sobre el fondo de la mar argentada y d'un horizó esplèndid, maravellosament executat; el segon, un interior rústic (també conegut) d'una espontanietat y verisme encantadors.

Y em despediré d'aquesta sala fent-te esment d'uns «casacons» de l'Aranda, bastant falsos de color, de figuras posadas amb alguna violencia y afectats tots ells d'un bon xic de convencionalisme però intencionats y expressius de debò.

La sala 6.ª, consagrada a l'exhibició de las obras dels artistes difunts, té tot l'aspecte d'una cambra mortuoria. Per acabar-hi de donar més caràcter fúnebre, la van guarnir de glassas negras y de palmas y plantas, ahir tendras y verdas, avuy... secas, passadas, com presentallas de fossar. La gent sembla qu'hi passi esporuguida, parlant baix, caminant de puntetas y mirant de regull...

Com se tracta d'obras prou conegudas, nosaltres—si et sembla—passarem de llarch, però am tot el respecte qu'es mereixen els mestres de l'actual generació artística. Ya em guardaré yo com d'escaldar-me de seguir l'exemple d'uns joves llenguts que (am la presumpció que donan els pocs anys) vaig sentir-los batejar aquêt saló amb el nom de «cementiri vell» com a *pendant* de la sala 3.ª que titulavan «cementiri nou.»

Si a cada departament li haguéssin de posar un nom qu'el caracterisés, a la sala 5.ª ben segur que li escauria el *de las aquarelas y pastels*. En Planella-Rodriguez n'hi té un *Vendimiando*, ben impressionat y notable mostra de *savoir faire*; las robas de la veremadora estàn perfectament tractadas y no et dich res de la carona d'aquella bona moça, acalorada del sol y més maca que las pessetas. ¿No et sembla, Apeles, qu'és una viva llàstima que l'autor del cèlebre quadro *La Teixidora* no es deixi veure més sovint de lo qu'acostuma?—En una aquareleta titulada *Estudio barato* en Jimenez Aranda prova per una vegada d'abandonar «casacons y calsas curtas» y la provatura li surt tant be que si pugués li aconsellaria que d'aquí endevant vestís a la gent com és de rahó deixant-se d'antigallas que ya no fan efecte a ningú.—Una altre aquarela d'en Roca *El Grabador* qu'és de lo milloret que té per allí.—*Orfanet* es titula un quadro d'en Solà y Vidal qu'impresiona pel sentiment que respira aquell drama de miseria y de condol.—*La muerte de un Santo*, per més que revela la mà destre d'un pintor de nervi, és l'obra que menos m'agrada de las d'en Cabrera, per certa ambigüetat d'intenció que malmet bona part de l'efecte.—*¿Encare no ve?* d'en Texidor y Busquets és una composició un bon xic mansa, molt més be trobo encare *La nena amb un feix de llenya* del meteix autor, estudi que va be de color y que sent el natural.—Antes de abandonar aquesta sala permet-me, Apeles, qu'a tall de despido dirigeixi una mirada carinyosa an aquesta nota d'indefinible melancolía qu'en Russinyol anomena *Cementiri de Hix*, quadro que de bona gana recomanaria a tots aquèts que diuen que dintre el verisme d'avuy no hi cap ni poesia ni emoció. ¡Pobre gent!

La sala 4.ª és la sala teva... la nostra! millor dit, perquè tu ya sabs quant m'interessan y em tocan d'aprop tots els teus progressos y triunfos. No crech qu'em cegui l'estimació quand dich y repeteixo a tot-hom qu'em vulgui escoltar qu'el teu estudi és de la bona mena perquè, a més de reflexar exactament el siti, l'hora, y l'estació—sobre tot l'estació—exhala com un alè subjectiu de la teva personalitat. ¡Toca-la, noy, toca-la y que per molts anys puguís fer tant bonas obras! No més trobo qu'has fet mal fet en batejar am nom foraster un quadro tant de la terra. Un paisatge olotí demana títul català,—De lo més notable que trobo per quí és el *Retrato de la Señorita...*, d'en Galofre Oller. D'allò sí que s'en diu una figura ben plantada, de posa naturalíssima, amb armonía de color, y d'una factura sobria y desahogada. ¡Quin paper més trist farian certs retratos acadèmics de la sala 1.ª, a pesar de las sevas requin-callas, si la sort els hagués dut a fer *pendant* amb aquêt de qu'are et parlo, tant

senzill, tant serio, tant de debò!—*Campo de amapolas* d'en Fabres, és un quadret brillant, primoros y com tots els seus bonic, molt bonic, massa bonic.— Si tinguésses franquessa am l'autor de *S. Francisco á los pájaros* (una pintura llisa, retallada, sense relleu y sense espay) compta que li diria: «Senyor Riquer, deixi's de sants y de figuras y torni als aucellets decoratius, qu'és el seu fort.»—*La vuelta al ható* d'en Bilbao, més ferm de dibuix, qu'harmonios de colorit, em ve a fer l'efecte com d'assumpto èpic-mitològic per certa ampulositat am què ha sigut concebuda y traçada aquella escena campestre.

Y vêt-ens aquí a la sala 3.ª o sigui «el cementiri nou» segons la dita d'aquells joves llarchs de llenga ane qui, ben mirat, no els hi mancava un xic de rahó, perquè si s'hà de dir la veritat, els difunts hi abundan qu'és una desgracia. O sinó, vés contant: primer mort, (La) d'Alfonso XII, escena tràgica d'etiqueta, composta, arreglada com si la presidís y ordenés un mestre de cerimonias. No hî presenciat may la mort de cap rey, però si la cosa resulta tal com ho pinta en Belliure, ya t'asseguro, Apeles, que no és d'envejar. Deu me dongui una mort amb un xic menos de correcció, però amb una mica més de sentiment per part dels qu'em voltin y assisteixin.—Segon mort: *Felipe II trasladándose al Escorial*; una cosa freda, glaçada, sense suc ni bruch, tot ella incolora, inodora e insabora.—Tercer mort: *Jesus con los niños* d'en Serra. No coneixia aquesta obra sinó per la cridoria de la fama que me l'havia posada als núvols com prodigi artístic de pintura religiosa en el gènere bíblic, y perquè la desillució fos ben complerta an els meus ulls no em resulta religios, ni bíblic, ni tant sols artístic. Per ser religios li falta unció, per ser bíblic, caràcter d'època y localitat y per ser artístic li manca tot: dibuix, composició y color. Ay! Apeles, respecte a color en ma vida hî vist una tela més betumosa, untada, rancia com de quadro que s'hagués desenterrat perquè no s'acabés de rovellar y florir.—Si be els episodis històrics d'en Tusquets tenen algunas calitats de dibuix y color, es pot en cambi assegurar qu'aquella pintura llampanta d'història convencional ha ben passat a l'història per no ressucitar may més,—Però no t'espantis, Apeles, que com aquêt món tot té la seva compensació, sobre aquêts quadros grands que t'hî citat descolla imponent el gran quadro d'en Cabrera *Los Huérfanos* escena desoladora de tragedia íntima, la més humana y dramàtica de l'actual concurs.—Casi al devant d'aquêt poema de consternació, en Mas y Fondevila hi té la seva professó de *Corpus*, nota riallera y virolada, feta amb incens, am ginesta, amb esclats de sol primaveral.

De la sala 2.ª en podriam dir la sala dels germans Masrieras ya qu'en ella dominan sobre els demés exposants pel número de las sevas obras. En tractant d'aquêts dos artistas, ya se sab qu'és de reglament afegíls-hi els qualificatius de opulents, esplèndits, elegants... y la cosa s'esplica divinament perquè tant a l'ún com a l'altre sempre els ha preocupat l'idea de fer *distingit* costi lo que costi, encare que d'aqueixa preocupació sistemàtica en resultin quadros que fan més olor de taller, qu'olor de naturalesa. En quant al paisatgista, t'haig de confessar qu'el trobo més amich de la veritat qu'altres ocasions, però respecte a l'altre... és el meteix home amb els meteixos pecats y amb idènticas virtuts; color esplèndit, pinzell traçut, facilitat de modelar y al costat d'aquêts mèrits indiscutibles, la preponderancia del accessori (devegadas inútil e intempestiu), l'afició a las sedas, als velluts, a las pedrerías, a las plantas ornamentals, a tot el repertori suntuari en fi, que si de primer moment enlluerna la

vista de l'espectador, també l'obliga a exclamar passada la primera impressió: —en aquêt quadro puja més el farciment qu'el gall. L'obra que trobo més sentida entre las qu'aquêt artista té en el saló és sens dupte *Resignación y Esperanza* que si be per assumpto y composició em recorda un altre quadro d'un pintor català, put menos a taller que *La Penitente*, *En presencia del Señor*, etc., etc.

Al costat de las obras de què acabo de parlar-te, el quadro d'en Baixeras *Regatas a la vela* fa un contrast tant viu, que no puch resistir a la tentació d'indicar-t'el: en aquellas, l'efecte brillant del color, en aquêt tots els matiços fosos dintre una tonalitat grisa molt adequada; allí, la *distinció* pretenguda a força de suntuositat, aquí, la *distinció* alcançada per la senzillesa—qu'és sa germana;—allí las figuras com fora del seu ambient natural, aquí, submergidas dins l'aire, l'espai, la llum propis del siti, de l'hora y del dia; allí l'imaginació ajudada per l'ofici, aquí l'imaginació al servey de la naturalesa; allí l'habilitat minuciosa de l'artífice, aquí l'ingenuitat desenfadada de l'artista; allí ficció bonica, aquí la veritat eternament hermosa.—¿*Qué passa?* d'en Pellicer y *Epílogo* d'en Ribera són escenas de carrer parisiencas las dugas y las dugas també conegudas. La primera és d'excelent dibuix y està plena de caràcter; la segona és una mostra més d'allà hont arriba la paleta de l'eminent colorista.—En Tamburini, además de dos quadrets també coneguts, correctes y simpàtics com tots els seus—un dels quals, *Ocaso* és un tipo ben estudiat y característic—exhibeix *Rosa mística*, oda plàstica de brillants estrofas, mitat eròtica, mitat ideal com si fos feta en col·laboració per Fra Angèlico y el Tiziano.—Dels quadros d'en Cusí el que m'agrada menos per *demodé* y poc sincer és el dels casacons y el que m'agrada més és el de las *Dauradoras* especialment la cara—un pèl acristallada—de la noya de primer terme y sobretot el fondo del taller d'una realitat perfectament traslladada.

Si no fos perquè aquesta carta pendria proporcions fora de mida en la sala 1.ª fora el millor punt per fer-te veure la lluita entre l'art que s'en va a la posta passant per tots els matiços crespusculars de la decrepitud y la tendència novíssima am tots els seus generosos esforços per cercar l'hermosura en la veritat e *integritat* de la naturalesa. És l'eterna historia de la joventut qu'empeny, portada per l'instint de la renovació y la velluria qu'es defensa y se sosté apoyada en las crossetas de la rutina. Faré doncs cas omis d'aquesta—que ya s'arreglarà com podrà am las sevas receptetas—y vaig a parlar-te d'aquella que representa l'impuls irresistible de la vida.

Comencem per en Baixeras, el pintor més característic y tendrament apassionat de la montanya y la marina de la nostra terra. No és solament la veritat externa de la naturalesa la qu'es trasllueix en la seva obra, sinó que també s'en despren un hàlit inefable de verdadera emoció com unicament la pot fer sentir aquell qu'estudia la terra com pintor sincer y a més a més com artista enamorat qu'ha *viscut* las intimitats de tots aquells medis qu'interpreta.—Allà tens el *Pastor del Pirineu* precedit del bestiar oví que torna a la jassa. Ha sentit el toc de l'oració en el cloquer del vilatge vehí y treta del cap la lligadura, es posa a resar l'ave-maria en mitj del silenci de l'espai, dalt de l'altíssima serra, quasi envolcallat per l'espessor de la bruma y de las primeras sombras de la nit... En aquest altre cantó, devant d'un cel lluminos y sense límits qu'allà en la immensitat de l'horisó es toca y es confon am la planuria infinita de la

mar, dos vells mariners de la nostra costa, entretinguts en apacible conversa, evocan els *Recorts* de la joventut, tranquilament sentats demunt d'una àncora mitj esfonzada en el sorral de la platja... Al costat és un pastor de bous que ben abrigat amb el capot y veient apropar-se la borrasca, porta a tancar el bestiar per entre-mitj d'un terreno trencat y feréstech, a troços cobert d'aspre vegetació, a troços invadit pel pedregam d'un enderroc... Y per últim *Fent mitja*, nota sossegada, tant harmoniosa y sentida que pel meu gust és la millor d'aquesta serie. Afigura't un reconet de suaus ondulacions en una tranquila planuria de la montanya pirenaica. Una broma prima guarneix de franjas lletoses las sinuositats de la terra, omple els sots del paisatge, s'esten per las fondaladas y llepa els vessants dels turons fins qu'es perd, dilatant-se, en vaporosos fumarols. A primer terme una nena abstrata per complert am la tasca que té als dits, però indiferent, impassible, sorda per aquella grand harmonia que s'aixeca de la naturalesa entera, enlairant-se vers el cel, com la boireta baixa que surtida del fons de la vall, va provant, provant d'enflar-se a las alturas infinitas.

Dos bravos d'en Barrau és un notable estudi de la gent de la terra ple de vigor y sinceritat; *Tarde de otoño* un aspecte de naturalesa singularíssim, lluint en totas dugas obras, com un cert gust per la paradoxa molt delicat y personal; allí l'ancianitat contrastant am la més tendra infantesa, aquí els estragos de l'istiu xardoros dant-sè las mans am la primera neu de l'ivern.—Una suau harmonia de tons és lo que resalta en el quadro d'en Mas y Fontdevila *Reposo* admirablement pintat, tant per lo que toca al paisatge, com a la figura de la nena de cara hermosa y mirada embadalida.—D'un quant temps an aquesta part en Pinós mostra decidida vocació per pintar els travalls de la terra, gust digne d'alabança, ya que l'assumpto ha tentat en l'època moderna las millors plomas y els millors pinzells, desde Tolstoï a Zola, desde Jacque a Millet. Ahir eran *Mill y fajol* y *Las xarcoladoras* notas de fresca verdor am fondos d'una interpretació molt entesa y personal. Avuy són els *Fangadors* estudi qu'a pesar de certas duresas, denota empenta y avenç en l'evolució d'aquest artista, a qui t'encomano que felicitis pel seu quadro que—com un cant de las Geòrgicas—suscita en l'imaginació la lluita incessant de l'home amb el terros, per arrancar-li el nostro pa de cada dia.—En Graner ha agafat tota aquella xusma de borratxons qu'am tanta profusió sol ensenyar-nos (ya individualment, ya per grupos) cada semmana a cân Pares... els ha ficat a tots dintre una taberna y els ha duts *en incorporació* a l'actual concurs. L'escena està que vessa de caràcter per tots cantons, descollant alguna testa de debò entre aquella gentuça que després d'una orgía de vi de vuit, agafa las cartas, boy asfixiant-se entre la tamera del tabaco de paquetilla y las pestilencias d'una digestió flatosa. No obstant y això és un quadro que no m'acaba de convence perquè l'ambient y llum em fan l'efecte d'emmanllevats, de postiços... com si las figuras fossin pintadas dintre un medi distint del d'aquell interior de tabernota.—En Feliu de Lemus hi té *L'escó del barri* (que tu ya coneixes) pintura vigorosa y justa de costums populars en la que sobresurt la vellà de rostre arrugat y la noya pobre, d'aspecte malaltic, arrancats am vida del natural.—*El taller de tapices* del valencià Miralles Darmanin és un interior de tons brillants am figuras perfectament construidas y pintadas, però afectat tot ell de cert boato suntuari, puix las treballadoras d'aquell taller fan anar el tissú y el tapiç am tanta

abundor com si fossin peces de llustrina.—Nota delicada y altament sentida és la *Lectura* d'en Llimona e interessant ademés perquè revela un estat d'ànimo d'aquest artista sincer.—Maravellos estudi de perspectiva y espay respirable és el *Laboratorio de la Galette* amb el qual en Russinyol ens dona «la última hora» del modernisme pintòric.—Els quadros d'assumpto militar d'en Cusachs, per més qu'acusin regular dibuix y bastant mohiment (el relativament petit que poden alcançar las arts plàsticas) no m'acaban de fer el pes per certa nitidesa de color flamant qu'el natural no dona may...

Y are, prou, Apeles, que si be et podria parlar encare d'algunas obras més en aqueixa sala exposadas, no vuy abusar impunement de la teva benevolencia. Y com per altre part ya t'hí promes passar per alt totas las monumentals elucubracions de l'antigor, no et resaré una paraula de las tradicionals postas de sol qu'am las consabudas variants del xipré, la creu de terme, o la porta de fossar, va reproduhint el *melancòlic* pintor desde temps immemorial; ni una paraula tampoc del *acadèmics* retratos que seràn tot lo *dernier siècle* que vulguin però qu'un hom troba faltats de caràcter, de vida y de temperament; ni de las grands *barbaritats* qu'ocupan tot el primer pany de paret d'aquesta sala, ni de res més... *Ça a fait son temps* com diuen els francesos, lo qual, traduït al català, vol dir: bona nit y bona hora.

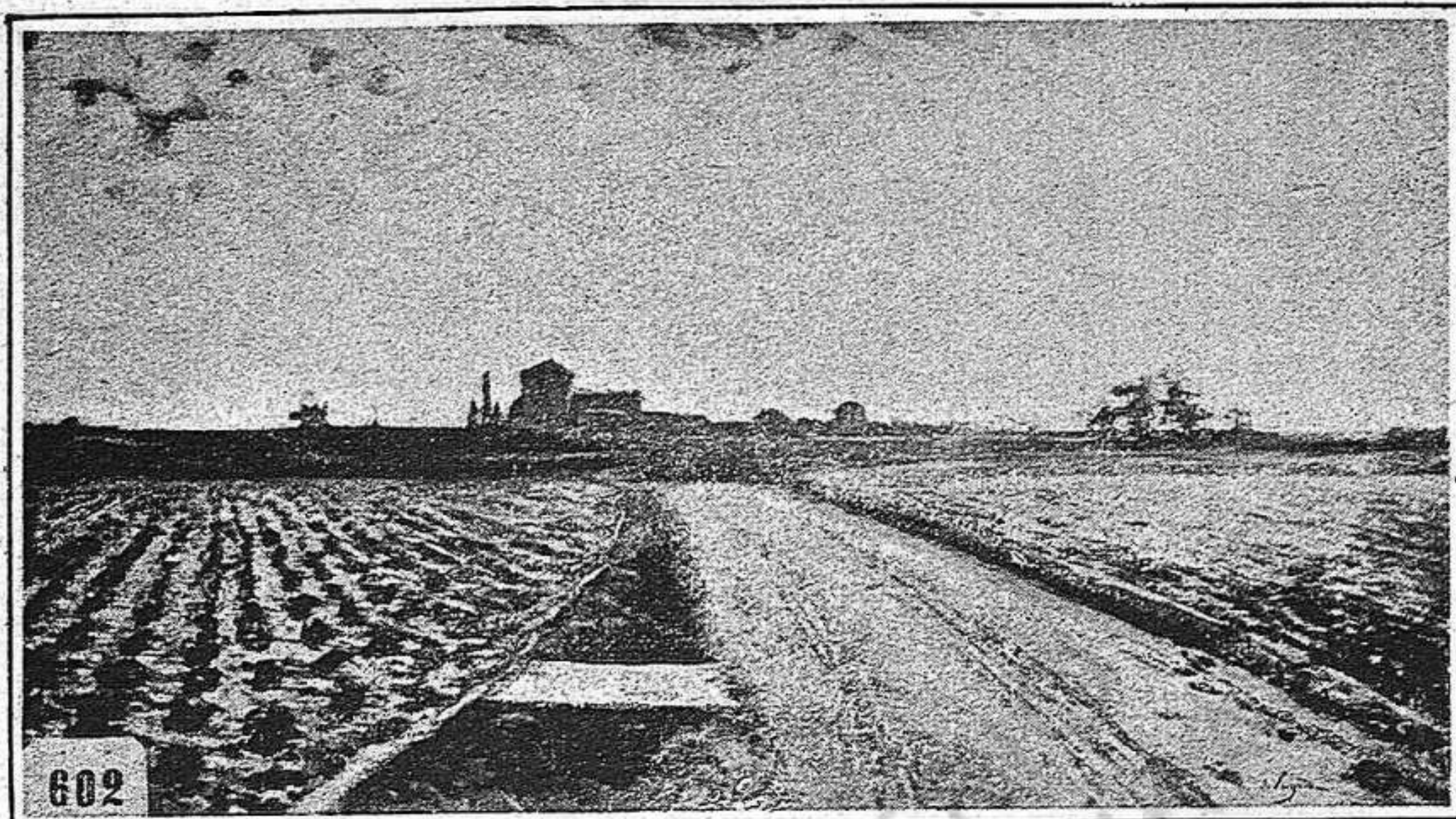
Amb això, Apeles, adeu; dispensa de la molestia sobretot y si en el curs de la present trobas alguna frase qu'et xoqui per massa forta; pensa qu'a pesar dels anys, conservo (gracias a Deu) un cor jove y ple d'entusiasmes y qu'això em pot disculpar; en quant a criteri... fill meu, perdona las deficiencias que de segur no s'escaparan a la teva perspicacia... pren-ne de tot la bona voluntat qu'és l'única cosa de bo qu'et pot oferir ton oncle que t'estima

BONIFACI.

Per la copia, Raimond Casellas Dou.

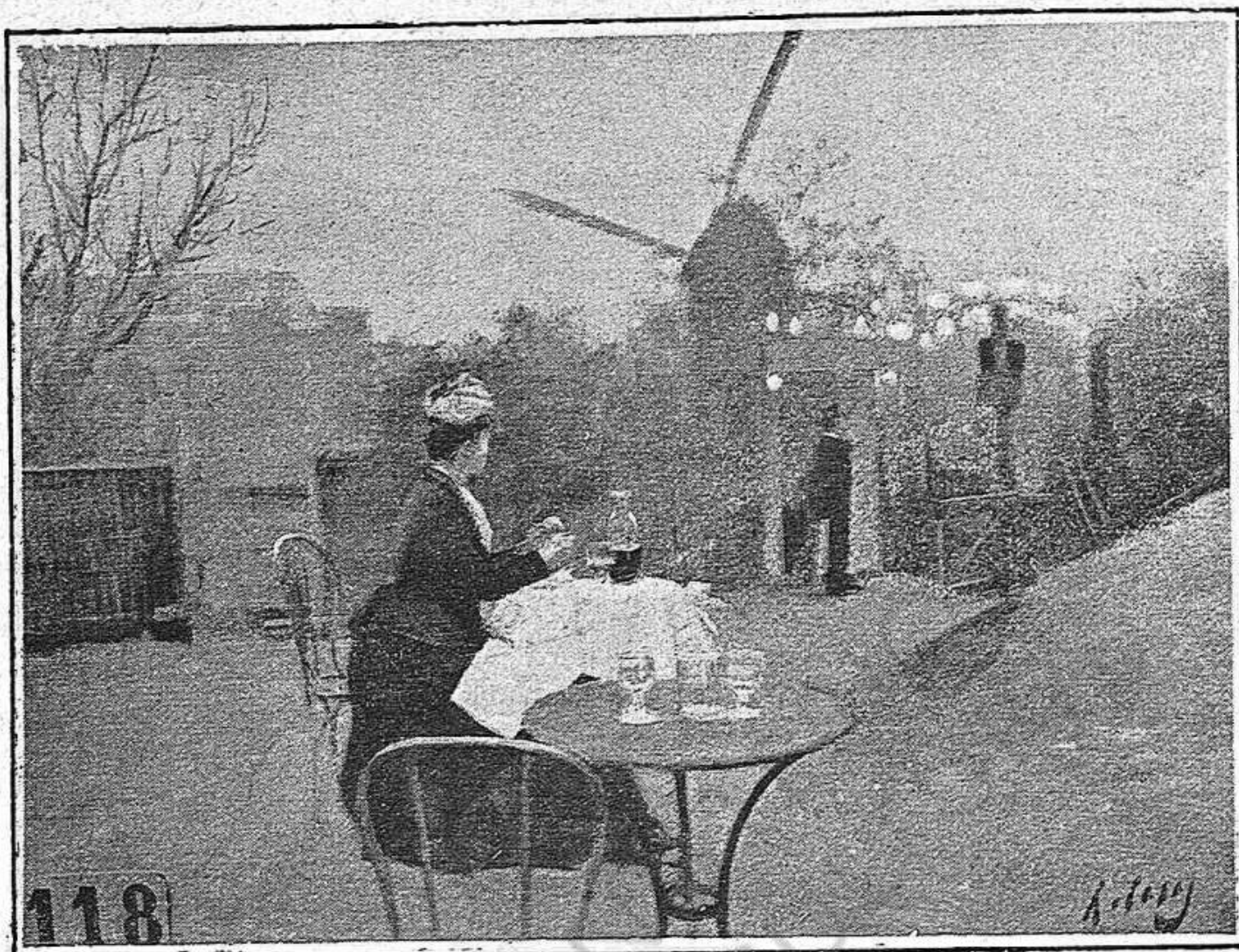
DEPARTAMENT DE LA
ATENEU BARCELONA
181

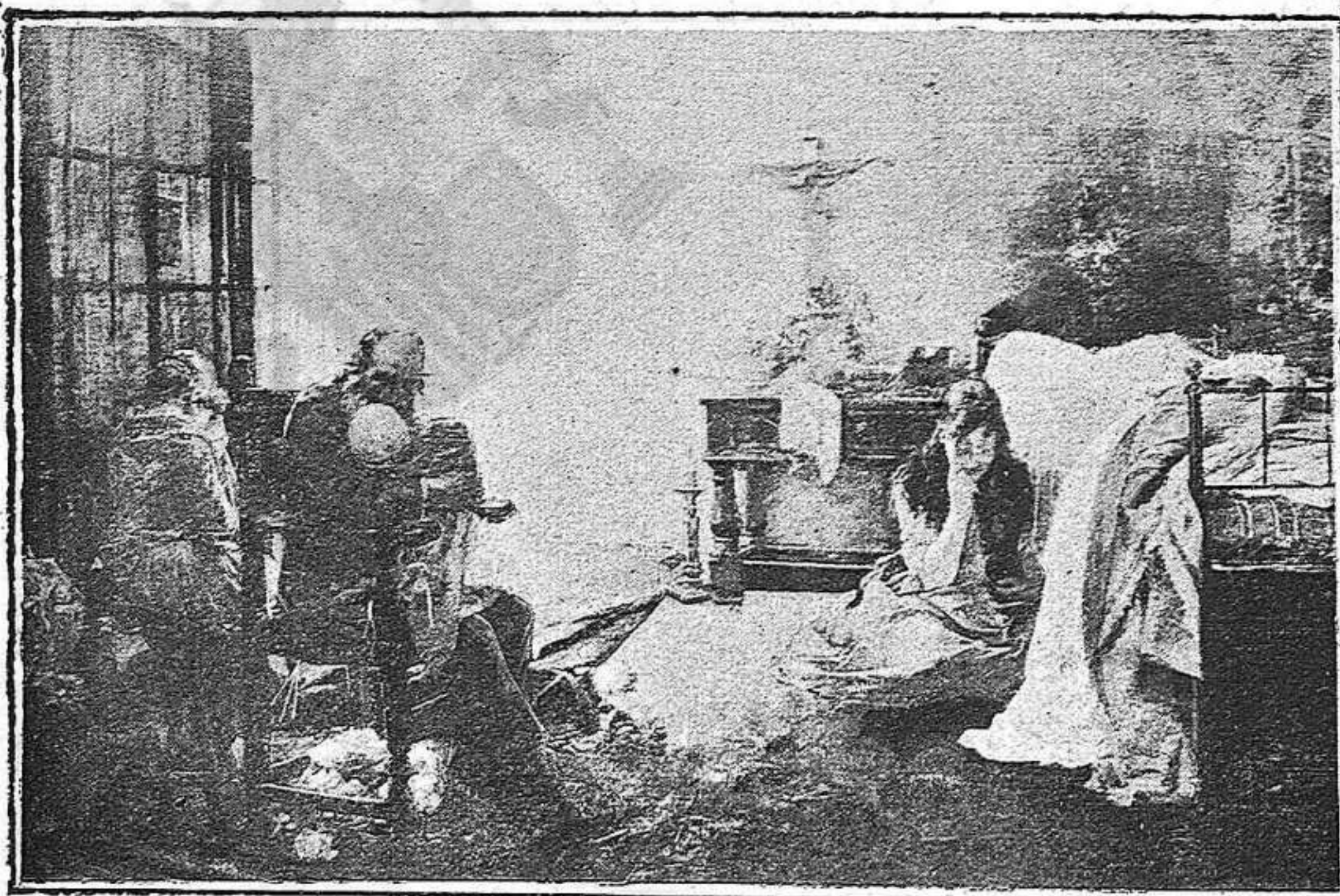
J. VAYREDA.—*Clar de lluna*

N.º 342.—MAS Y FONTDEVILA.—*Reposo*

R. CASAS.—*Plein air*

N.º 94.—F. CABRERA CANTÓ.—*Los huérfanos*

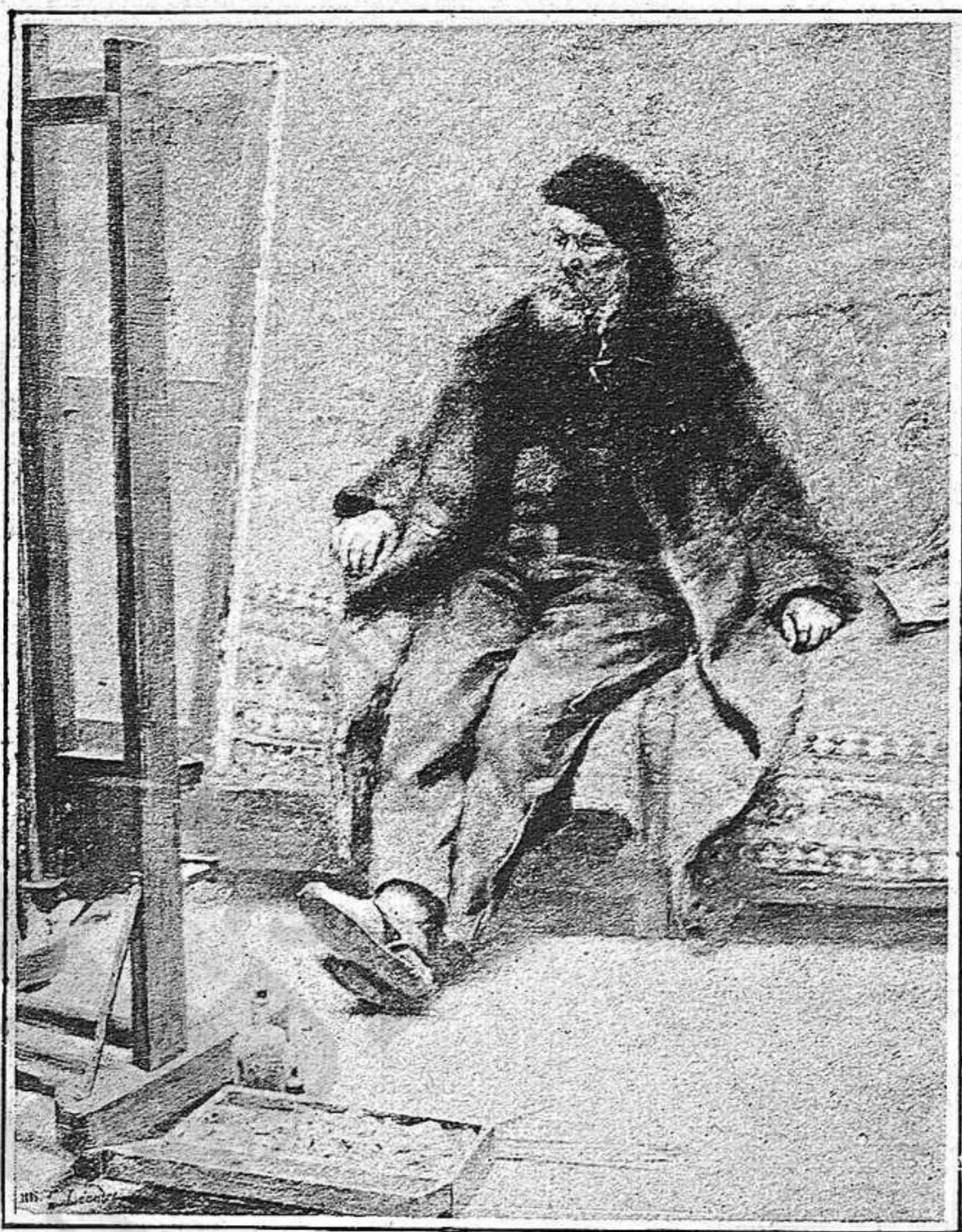
BIBLIOTECA DEL
ATENEO BARCELONÉS

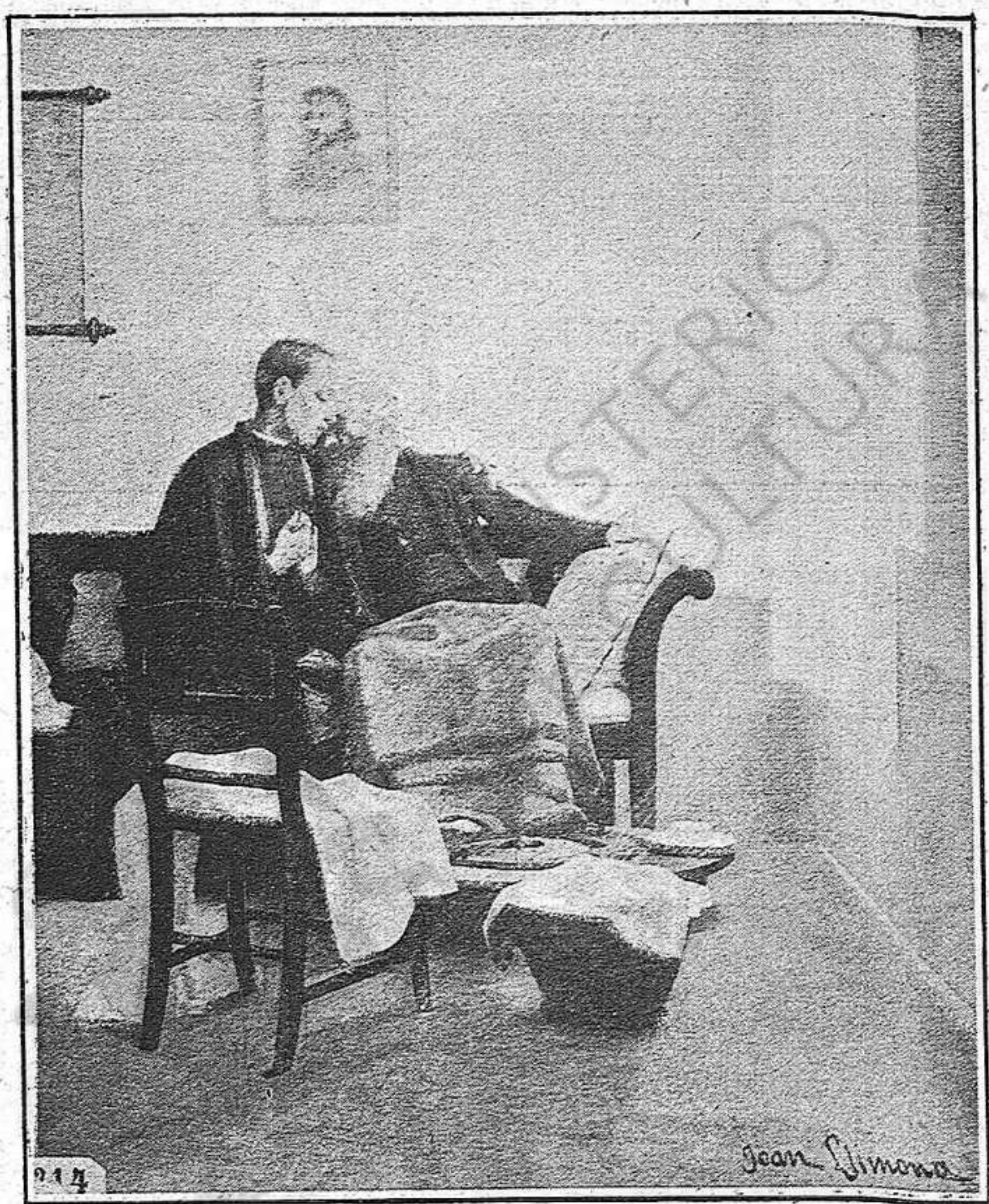
D. BAIXERAS.—*Fent mitja*

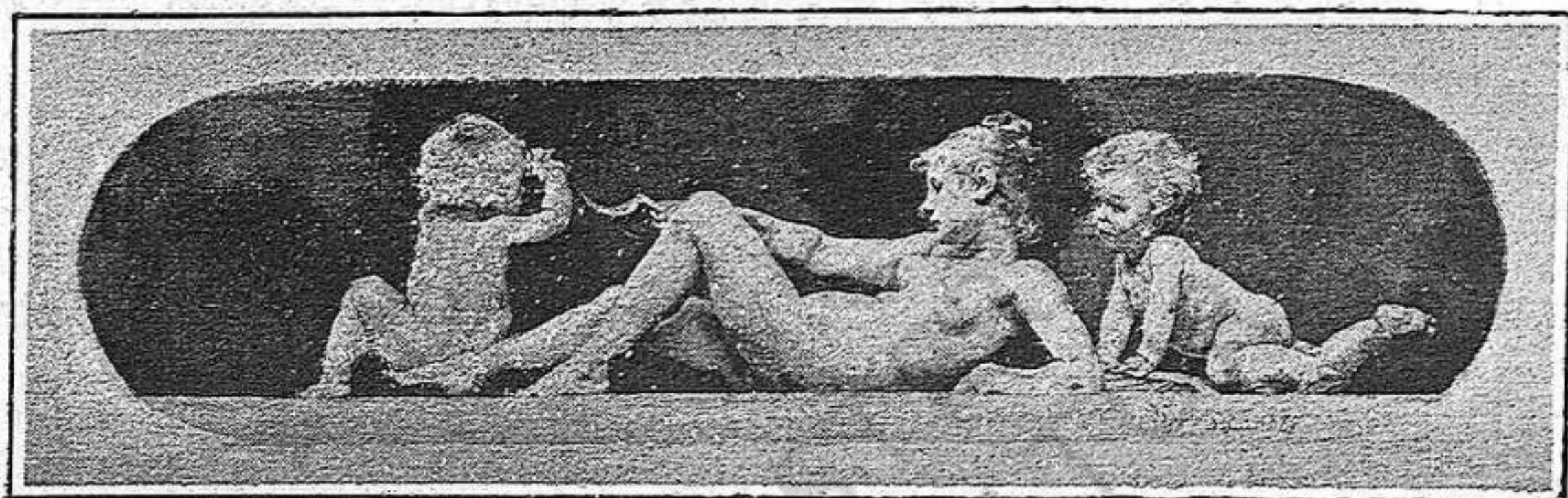
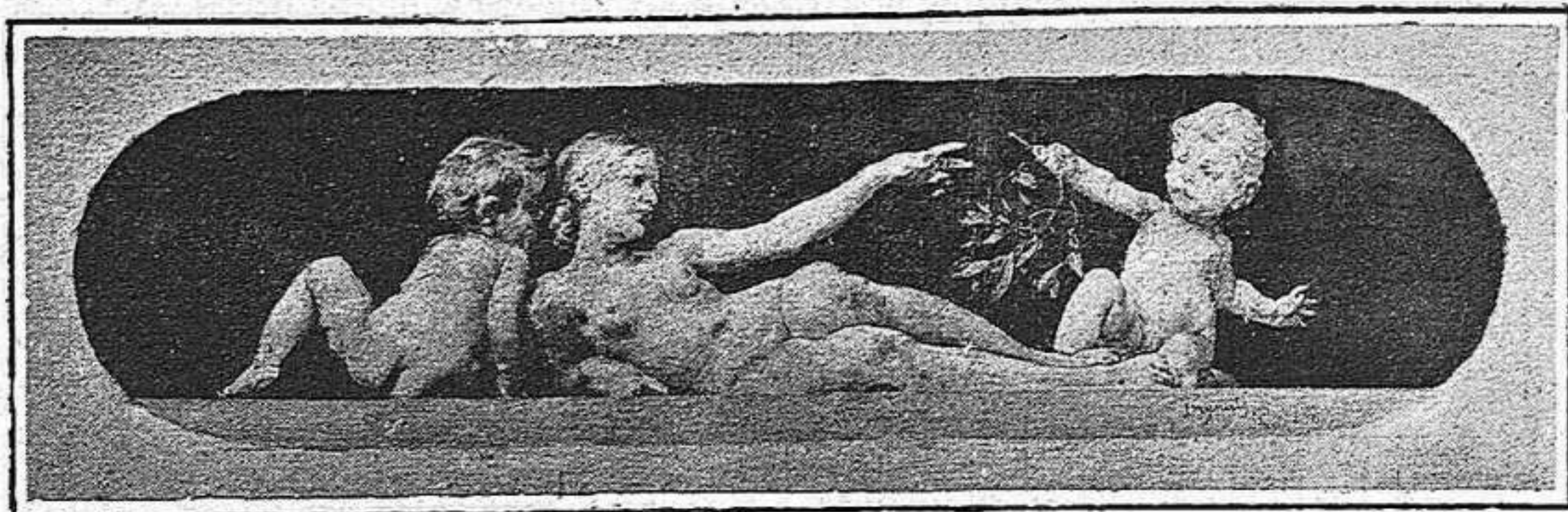
N.º 191.—FELIU DE LEMUS.—*L'ascò del barri*

N.º 733.—CH. L. LEANDRE.—*Mauvais jour*

N.º 314.—J. LLIMONA.—*Cristo vence*

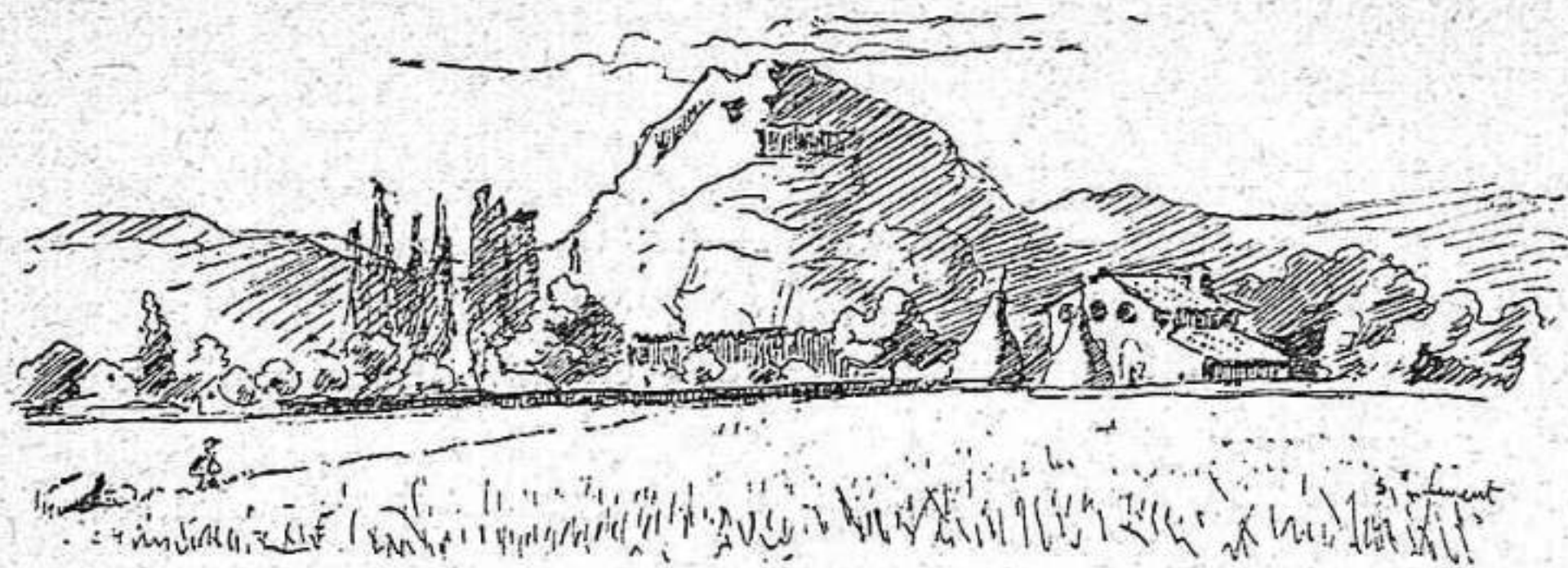
N.º 722.—A. HYNÄIS.—*Femmes et enfants*

N.º 766.—J. THEVENOT.—*Un repos*

J. PINÓS Y PALÁ.—*La Ruseta*

LA SIRENA DE MONTANYA

CROQUIS PIRENAYCS

MESURA que vaig pujant la costa, a passos iguals, escalant el camí que giragonceja per entre el bosc, el paisatge qu'em queda dessor- ta y qu'alguna clapa dels arbres em deixa veure, s'engrandeix a mos ulls, es va desplegant sadoll de verdor.

Quanta verdor! Las vessants l'abocan ufanosas a la vall més hermosa entre els replechs de l'esplèndida vesta canigonenca. Vallmanya és al mitj amb els casals escampats ací y enllà. Que be li escau el nom! La magna vall s'espandeix en sa reduhida extensió, orgullosa com l'arbre que sosté una munió d'aucells cantayres.

La parroquia isolada, d'arquitectura primordial sense un detall que indi- qui el sigle de sa construcció; el castell mitj enrunat cimejant un turó qu'el torrent volta boy fressos; el caseriu de la farga antiga y negrosa; els escassos camps conresats d'hortaliça arrengrerada: tot navega mitjperdut entre la im- mensitat onejant de las montanyas rublertas de bosc. Tot ho omplena la cla- ror esplendent del mitjdia. De tot arreu sembla eixir una bravada sanitosa que convida al repos, un conjunt de remors y flayres qu'afalagan dolçament els sentits.

Davant d'aqueix espectacle hermos, que m'impresiona y commou a l'hora, m'assento a vuydar las darreras engrunas del sarró, humitejant-las am las últi- mas gotas de la botella. No tinch recort d'altre esmorzar tant saboros, am tot y curtejar, ni d'altre menjador tant esplèndit. A mon entorn disfruto de tot l'encant de la fageda; el blau celatge es transparenta en mitj de las bellugadi- ças fullas qu'acompanyan remorosas el suau mohiment de las brancas; els raigs del sol provan vanament d'esllaviçar-s'hi. Sento a voltas quasi tocant-me l'orella la monotona musica d'un insecte; sobre meu l'aleteig espantat d'un roquerol.

Me sembla com que fes dias qu'he surtit de casa; el camí qu'he fet desde Vinça, tranquilament passant per Ricardà y Vallestavia, m'apar llarch y ple d'incidents.

Al deixar poblat, en la darrera casa de Vallmanya, mentres l'home em guiava per anar a Prat Cabrera, la dona em deya am to misterios «Hi arri- bareu pas a nit a Balaig» y no sé perquè en aquesta estona plasenta, am tot y

tenir de temps sis o set horas de bona claror per caminar, las paraulas de la bona dona em tornan sovint al pensament. Me tocarà passar la nit al ras?

Però passa l'estona y és cas d'aprofitar tots els moments. Desencantant-me dels atractius suaus d'una mitj-diada a l'ombra, me despedeixo de l'hermosa vall, y emprench de nou l'ascenció.

Bon troç abans d'arribar a la carena ja em vaig adonar de que uns blancs tels de boyra començavan a entrenyinar els abets del cim.

Acabo la pujada y se m'esten davant la molsuda catifa de Prat Cabrera, vorejada de boscos d'abets que s'avançan dins del gleber. Un remat nombros hi pastura. Els braus al veure'm passar aprop, se giran a mirar-me com a foraster, tot rondinant; algunas vacas corren pels prats ondulats darrera de llurs vedells. Arribo a la cabana y trobo el pastor vora la porta que treballa una cullera; m'assech al seu costat y sense distreure els ulls de la feyna que té entre mans, me fa saber que ja s'ha adonat de mi quand he tombat la carena, y qu'és el pastor del cabal de Cortsaví. Li demano qu'em senyali el camí que mena a la jassa de Balaig y quand s'hi posa.

—Ja hi pots esser a nit, si la broma ho vol. S'hi sol posar cinc horas... més te cal pas reposar!

M'indica el corriol tallat entre l'abetosa y em poso en marxa. La boyra va descendint, descendint; acaricia els arbres, entreteixint-ne las branques, y sembla voler devallar en desfilas lletosas fins a las cloteradas. La Naturalesa va condormint-se a poc a poc als seus besos humits; y ella, la Sirena de montanya, am sa blancor opaca y amb els seus braços invisibles, ho atrau tot, arbres y rocas; y s'esten, es dilata per graus, abraçant boscos, prats y cingleras. Devalla, devalla fins a terra, mandrosament destriant-se y espessint-se; envolcalla remats y barracas, esborra camins y corriols, confon la naturalesa, qu'embotornada y emperesida per la boyra, sembla que fins degui suspendre totas sas forças vitals per entregar-se a un ensopiment, a un somni estrany qu'apagui tots els desitjos.

A voltas s'entreté molt temps demunt d'un puig, de vegadas entra a galop per un coll y corre victoriosa a ensenyorir-se d'una conca, o desapareix enfuretant-se en un tou de bosc amagat.

Y darrera una glopada en ve un altra, y un altra, fins que cobreix las valls y las serras de sa pesada gruixaria, fins que ja s'ha fet senyora de la montanya.

Jo sols camino d'esma. Desde qu'he deixat Prat Cabrera he vist la boyra passejar-se a mon voltant, tapant-me els horisons que m'orientavan, fins qu'he arribat a no veure un arbre a duas passas. Fa estona qu'he deixat el camí entre l'abetosa; en arribant a un prat de molta herba se m'ha perdut; y fa ja més de duas horas que no segueixo sinó viaranys fets per las ayguas, atravessant de tart en tart uns tarters formats de rocas de granit esmicoladas, que removent-ne una em fan seguir una estona avall a causa de la molt forta pendent de la esllaviçada, fent-me caure sovint; passant entre abets immensos y molt atapahits, havent de caminar quasi be enlayre; trobant-me a lo millor arrambat a un cingle quina fondaria no puch veure.

A tot això, amarat de la mullena de la boyra y sens esperança de trobar camí perquè ja am prou feynas puch mirar hont poso els peus.

Ja fa estona qu'em domina una set atormentadora y el terreno qu'atravesso sembla del més sec; pels torrents no hi baixan sinó còdols.

Am penas y treballs guanyo una nova carena, y em fa l'efecte qu'entro en una regió més animada; tots els sorolls hi són més perceptibles. Al cap de poc sento la gratíssima fressa d'un xaragall, y em considero salvat. Hi arribo, m'assento, menjo un bocí de pa qu'em quedava y bech en abundancia un aygua gelada. Me comença a encaparrar la idea de trobar-me sol y perdut, veient que la nit s'atança y que la broma s'espesseix més y més. Això fa que m'aixequi prompte per tantejar de nou de cercar algun camí. El terrè que trepitjo no és tant selvatge y no tardo en sentir els lladruchs llunyans d'un goç d'algun remat. El cor se m'aixampla ¡quina sensació més agradable se m'espargeix per tot jo! El jaupar seguit del goç, em dona la idea de trobar-me al costat del bon foch d'una barraca secant-me de l'enfadosa humitat que sento per tot el cos, y conversant cordialment amb el pastor. Arribo a una regió de pasturatges y em refrigera dolçament un sò d'esquella. Em sento renascut y m'enllesteixo a caminar, però dech fer-ho en sentit contrari al cabal, perquè ja no sento esquella ni goç. Allavoras em poso a fer crits de «Pastor! Pastor!» y res; em torna a voltar la quietut, que sols jo trenco cridant am més força, fent servir las mans de corn.

Res me respon. La naturalesa adormida deixa passar las horas vençuda per la boyra. La nit s'atança depressa am sa silenciosa feredat. No obstant, algunas remors amagadas protestan de la fosca e impenetrable soletat en què la broma las enfonza. El xiscle esquerdat d'una graula propera, l'auch condolit y tètric d'un muçol o duc llunyadà, ajudan a donar un to misterios al quadro.

No sé materialment hont soch, estich del tot perdut, m'entra el dupte de si avençant m'allunyaré o m'acostaré de Balaig. He tombat tres valls immensas y em sembla d'una banda que no puch ser-ne lluny. Me resisteixo a abandonar la partida, però em ve l'idea de què pujant, pujant, arribaré vora el cim del Canigó y qu'allí m'orientaré mercès a coneixe la regió per anteriors excursions, podent aixís dirigir-me més facilment a las jassas de Cadí o Balaig hont ja havia estat altres cops. Decidint-me a l'últim per ascendir, esperonat per una voluntat superior a mas forçes, escalo llestament una costa bastant dreta, agafant-me en matas que no veig y assegurant per tanteig el peu a las rocas.

La pujada no té fi. És negra nit y no puch fer sinó palpar. Per fi abandono l'esperança d'arribar hont desitjava, y determino devallar fins y a tant que surti de l'enfadosa boyra o qu'arribi a poblat siga hont siga. Però m'acoquina pensar qu'haig de baixar per hont he pujat. Am prou esforç segueixo horisontalment la recta pendent hont me trobo, en busca d'un lloch qu'em faci més senzilla la baixada. Em topo amb ún que no és gayre millor, però començo a devallar am veritable delit y ansia d'eixir d'un cop de tanta boyra.

Al cap d'una estona em sento en mitj d'abets, costant-me molt de surtir d'entre llurs fortas branca irradiant de la soca. Una hora de bregar am las que creixen gayre be ran de terra, duras de reblincar, y que tornan a adreçar-se am furia com braços que vulguessin ferir-me per haver gosat interrompre la tranquil·tat secular del bosc de gegants, no inquietat de molt de temps per cap dallayre ni carboner.

A l'esser fora d'aquêt bosc extens, d'hont he eixit esparracada la roba y esgarrinxadas las mans, havia baixat tant que ja no em sentia envolcallat per la boyra. La nit segueix sent molt negra, més surtint de tanta tenebra,

començo a adonarme d'algunes ombres. No tardo a veure lluhir una massa llisa empapada de l'humitat de la boyra...

Un enllosat de llicorella! Ja soch a port!

M'enllesteixo a arribar-hi y per xò fer haig d'atravessar una pendent plena de xaragalls qu'a voltas em fa tenir aygua fins a mitja canellá.

Arribo a un molí tot tancat, hont truco fortament un cop trobada la porta. Al cap de poc em respon una veu mitj en gabaig:

—*Que seu perdut? 'Neu a la fargo. Hi trobareu en Quilllo, qu'us jicarà 'na cambro!*

No haig de fer sinó seguir el meteix corriol que passa ran la porta del molí, y en menos d'un quart d'hora arribo a un conjunt de casalots que prompte comprench que pertanyen a una farga abandonada. Els lladruchs d'un goç em senyalan hont serà la porta. Al segon truc ja m'obre un bon moço d'aspecte franc y agradable oferint-me hospitalitat.

—Y d'hont veniu a aquestas horas? Que balleu seu perdut? Entreu ací de dins si us plau. Heu pás sopat? Are jo m'hi posava. Mus ho compartirem. Bona xança heu tingut de m'hi trobar! Sòluch venir el dissapte tutas las setmanas, y el diumenje cap a Prada, qu'é fira.

¡Que be em trobo a redos, dins d'aquella cambra fumada, de vigas ennegridas, sentat a l'ascon, y esperant la flayrosa ollada, qu'ha preparat una dona del Molí!

El menjár em deixa tot refet: sobre tot l'ollada, després de no tastar res calent en tot el dia, em produheix un suau benestar. Després cop de pernil, y per postres... un got de cafè sense colar, fet a la llar.

Mentrestant la conversa gira sobre ma aprofitada excursió, que tant agradables y fortas sensacions m'ha proporcionat. Alashoras sé qu'em trobo a la antiga farga de Llech, qu'el bosc d'abets era el bosc d'en Pons; és a dir, qu'am nou horas de caminada no he fet sinó eixir de la vall de Vallmanya y entrar a la de Llech.

Després d'una forta dormida, a las quatre de matinada eixim tots dos de la farga, fent un bon xic de camí plegats. Al dar-nos la darrera encaixada, al deixar jo el camí de Prada per dirigir-me envers Fillols y Vernet, ja havia trencat l'alba, enrogint el cel, ribetejant d'or las serras, inundant de llum las valls y fondaladas, esclarint els vilatges d'Estoher y Taurinyà, que blanquejavan a mos peus, omplint la terra de sa encomanadiça alegría; y el jay Canigó, mostrava sas tres enaspradas crestas y estenia sas rumbejants vestiduras, destacant-se sobre un celatge net de tota tara, com si may hagués conegut la boyra.

J. MASSÓ TORRENTS

BIBLIOGRAFIA

MOSSEN J. BOHER, canonge. LA INMACULADA Poema teologich. — Perpinyà. Imp. de C. Latrobe, carrer dels Tres-Reys, 1.—1891.

Un vol. de 19 × 12 cm. y x-132 pàgns.

Són tant pocas las vegadas que'ns ve un llibre del Rosselló escrit en la parla nativa, qu'el sol fet de ser publicada a Perpinyà fa simpàtica aquesta obra del canonge Boher.

L'intent del autor és presentar-nos una historia poètica del misteri de la Concepció de Maria, explicat teològicament. Déu concedeix al profeta Isaias el coneixement del secret que va desenrotllant-se desde la tradició del Pecat original fins a la declaració per Pio IX del dogma de la Concepció de Maria, confirmat per la aparició de Lourdes. Per animar el poema, hi hà la conjuració infernal representada en els nostres dias pels Franc Maçons.

Dat el punt de vista de l'autor, l'obra és d'importancia. S'han poetisat am molt gust las tradicions evangèlicas, y resulta un poema que posseheix tot l'encant mitològic. A pesar de no ser gayre partidaris d'aquêt gènere literari, podriam senyalar alguns troços de veritable força poètica.

En quant a forma és completament francesa; llegits a la manera nostra hi hân molts versos que perden la musica. Els metres escullits en gayre be tots els cants són en general exòtics a la poètica catalana moderna y de tots temps. No obstant, el coneixer els nostres autors contemporanis, no hi ha dupte que ha fet mal a Mossen Boher en el sentit sintàctic y ortogràfic; altrement ens haguera donat una forma més rossellonesa y per lo tant ben catalana.

NOVAS

L'Esquella, que sembla voler fer atmòsfera contra las reformas ortogràficas de L'AVENÇ, no sab fer altra cosa que parlar-nos precisament de la ç, quina utilitat ha sigut ja reconeguda per molts abans de nosaltros. Aprofitant-se del mal efecte que fa a molts aquella lletra, s'entreté, entre otras cosas, a fer la brometa d'alterar-nos el peu d'impremta, brometa que suposa certa mala fe y qu'ens sorpren en un periòdic d'aspecte ortogràfic gens modern y que no sembla disposat a discutir cap de las nostras reformas.

Per la sorpresa que li fa a *L'Esquella* la ç, es podria creure que may n'havia sentit parlar, en no sent que li desagradi pel sol fet de no usar-la els castellans. Nosaltros, cada dia més segurs de què anem pel bon camí en materia de ortografia, seguirem estudiant y treballant, amb el propòsit—que creyem patriòtic—de dotar nostra llengua d'un sistema ortogràfic lo més perfecte possible dintre de las condicions especialíssimas qu'es trova; un sistema ortogràfic que puga ser acceptat pel major nombre y si pot ser per tots els dialectes y varietats d'aquella, perme-

tent marcar las pequenas diferencias qu'els caracterisan; qu'ens lligui amb el llatí y am las llengüas neo-llatinas modernas; y que permeti donar reglas claras y precisas per la seva aplicació, sense que per xò es deslligui inconsideradament de la bona tradició ortogràfica de l'antiga llengua catalana. Cregui'ns *L'Esquella*: qu'es deixi de semblants *gracias*, que si van en lloch és sols a provar que no es tenen rahons ni per defensar lo propi ni per combatre las opinions d'altri; y si és que pren de bona fe. com nosaltros creyem, lo d'escriure en català, farà be fixant-se una mica en la significació de las nostras reformas lingüísticas, y fent-ho aixis acabarà—no en duptem ni un sol moment—per adoptar aquellas qu'el seu bon criteri, atentament aplicat an això, judicará justas y convenientes.

Ens fa tenir aquesta ferma esperança el fet de què *L'Esquella* esposa am bastant entusiasme la bona impressió que diu que li ha fet la «Gramática de Catalan Moderno» del nostro company Sr. Fabra que ve a ser la primera fita en el camí de reformas lingüísticas empres per L'AVENÇ.

Constatem l'aparició d'una nova publicació periòdica en llengua catalana. Desde el set de Juny prop passat surt a llum a Mahó desenalment *Es Menurquí, Miscelanea de Literature, Ciencias y Arts*. El seu principal objecte, segons diu en el seu primer número és (li cedim la paraula):

«Estendrer, é mesure de ses nostres forses, s'instrucció é se nostre pátrie; dunar muviment y vide é ses bones lletres; cumunicar é nes nostrus peisans y emigs ses nostres idèes, dirigides sempre é nes quemí des bé; y despertar des seu letargu é se literature menurquine, casi ulvidade des seus metexus fis predilèctes, es es nòstru principal ubjècte.....

«Equeste publiqueció es purament literarie, sense culó pulític ni religiós de cap caste; puis es seu ubjècte es esténdrer entre noltrus se lecture y escritture des llenguatje menurquí.»

Després de saludar al nostro colega y desitjar-li llarga vida y molt acert en la realisació dels seus propòsits, ens permeterem fer-li una observació qu'esperem pendrà a be. Sense apartar-nos ni un sol moment del seu punt de vista lingüístic qu'es concreta a estendre entre els seus compatricis *se lecture y escritture des llenguatje menurquí* li direm—sens perjudici de ocurpar-nos més endevant d'aquesta qüestió am tot el deteniment que la cosa es mereix—qu' aixis la varietat menorquina com la mallorquina del dialecte balear podrian entrar sense abandonar la respectiva fisonomia propia dintre d'un meteix sistema ortogràfic estensiu també a las demás varietats de llengua catalana, sistema que tot tenint la flexibilitat de medis necessaria per permetre presentar gràficament todas las diferencias dialectals acceptables, fos capaç per fer apareixe l'unitat de la llengua catalana moderna compatible sempre am l'existència dels seus dialectes y varietats. No prengui a mal *Es Menurquí* aquestas consideracions fillas del bon desitj de veure florir vigorosa y esplèndida la llengua y la literatufa de l'antiga patria catalana.

El Sr. Aladern, autor d'una collecció de versos baix el titol d'*Impietats*, de què parlàrem en una Bibliografia, ha publicat un escrit en *La Tramontana* dont diu no estar conforme amb el nostre jutgement. Sa lectura ens ha refermat una vegada més en tot lo que deyam.

Desde el present número, L'AVENÇ accepta el signe ortogràfic (-) per unir afixos am certas formas verbals d'acort amb el sistema adoptat per en Fabra en la seva Gramática Catalana.